

Sergiu Lipcean

EDUCAȚIA VOCAȚIONALĂ LA RĂSCRUCE: O ANALIZĂ A DECIZIILOR DE POLITICI ÎN SISTEMUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI MEDIU DE SPECIALITATE ÎN RM

www.viitorul.org

Nr. 2, 2010

Politici
Publice

www.viitorul.org

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”

Politici Publice

NR. 2, 2010

EDUCAȚIA VOCAȚIONALĂ LA RĂSCRUCE: O ANALIZĂ A DECIZIILOR DE POLITICI ÎN SISTEMUL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI MEDIU DE SPECIALITATE ÎN RM

Sergiu Lipcean

Seria Politici Publice reprezintă o colecție de studii, lansată de către Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”, cu începere din iarna anului 2002, cu sprijinul Think Tank Fund al Open Society Institute (LGI/OSI).

Studiile de Politici Publice apar cu regularitate în Biblioteca IDIS „Viitorul”, alături de alte cercetări în probleme considerate a fi importante pentru interesul public.

Opiniile exprimate aparțin autorilor. Nici Administrația IDIS „Viitorul”, și nici Consiliul Administrativ al Institutului pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale „Viitorul” nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Pentru mai multe informații asupra acestei publicații ori asupra abonamentului de recepționare a publicațiilor editate de către IDIS, vă rugăm să contactați direct Serviciul de Presă și Comunicare Publică al IDIS „Viitorul”. Persoana de contact: Laura Bohanțov - laura.bohanțov@viitorul.org.

Adresa de contact:

Chișinău, Iacob Hîncu 10/1, 2004, Republica Moldova

Telefon: (373-22) 22 18 44

Fax: (373-22) 24 57 14

www.viitorul.org

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui Studiu trebuie să conțină o referință la seria de Politici Publice și IDIS „Viitorul”.

Lipcean, Sergiu

Educatia vocațională la răscrucce : O analiză a deciziilor de politici în sistemul învățământului mediu de specialitate în RM / Sergiu Lipcean ; Inst. pentru Dezvoltare si Initiative Sociale (IDIS) “Viitorul”. - Ch. : IDIS “Viitorul”, 2010 (Tipogr. “MS Logo” SRL). - 56 p. - (Politici Publice ; Nr 2).

50 ex.

ISBN 978-9975-4007-9-4.

377

L 64

SUMAR

Sumar executiv	6
Introducere	7
Capitolul I. Cadrul normativ și instituțional al învățământului profesional	8
§ 1. Evoluția cadrului normativ privind statutul învățământului mediu de specialitate	8
§ 2. Locul învățământului mediu de specialitate în contextul politicilor educationale	10
§ 3. Dinamica capitalului uman între nivelele educaționale	13
§ 4. Fluctuațiile rețelei instituționale	15
Capitolul II. Dimensiunea social-politică a învățământului mediu de specialitate	20
§ 1. Disfuncțiile învățământului mediu de specialitate: autorități versus colegii	20
§ 2. Percepția beneficiarilor asupra studiilor în cadrul ÎMS	24
Capitolul III. Dimensiunea economică a sistemului educațional	29
§ 1. Costurile educației: investiție sau consum?	29
§ 2. Piața muncii și educația: două lumi paralele	37
Capitolul IV. Perspectivele ÎMS: între stagnare și revigorare	44
§ 1. Ambiguitățile cadrului conceptual privind modernizarea sistemului de învățământ profesional	44
§ 2. Prioritățile dezvoltării învățământului vocațional	49
Concluzii	52
Recomandări	55

SUMAR EXECUTIV

Învățământul vocațional din Republica Moldova se află într-o criză profundă. Această criză este demonstrată de trajectoria parcursă de sistemul de instruire profesională, care a pluit în derivă în ultimii 20 de ani. Această situație este valabilă atât pentru învățământul secundar profesional (ISP), cât și pentru învățământul mediu de specialitate (IMS). Pe fundalul unei expansiuni universitare tot mai accentuate, învățământul vocațional de ambele tipuri a fost incapabil să se poziționeze în calitate de alternativă viabilă pentru absolvenții școlilor și liceelor. Acesta a absorbit doar ceea ce nu au asimilat universitățile din varii motive, sau a oferit un refugiu pentru efectivul de elevi cu predilecție vocațională, mai puțin interesați de dimensiunea academică a învățământului universitar.

Majoritatea reformelor care au vizat acest domeniu s-au dovedit a fi ineficiente, costisitoare și incapabile să surprindă particularitățile acestui tip de educație în scopul revigorării, reconfigurării și poziționării adecvate în cadrul sistemului de învățământ. IMS este dovada cea mai elocventă în ilustrarea eforturilor inconsistente și incoerente ale autorităților în raport cu reformarea sistemului. Poziția intermedieră deținută în cadrul sistemului educațional, în raport cu ISP și sectorul terțiar, a generat constant ambiguități și incertitudini privind statutul și legitimitatea sa în calitate de verigă funcțională a sistemului. Statutul de paria și poziția periferică a IMS este confirmat de subrepräsentarea acestuia în strategiile, programele și planurile elaborate de autoritățile publice privind reformarea învățământului autohton. Cu foarte puține excepții, acest sector

a fost tratat în calitate de anexă a ISP sau a învățământului superior și element contingent în structura instituțională a sistemului de instruire profesională.

Realitatea remarcă însă prezența unui subsistem educațional consolidat și funcțional, cu o identitate bine definită și viziune clară asupra misiunii și responsabilității pe care o are în plan social-economic. În pofida unor probleme structurale persistente cum ar fi finanțarea insuficientă, baza-tehnico materială uzată, rata înaltă a abandonului școlar, costuri înalte de instruire, rețea de instituțională neoptimizată și autonomia limitată, IMS a reușit să supraviețuiască în competiția cu universitățile și ISP, consolidându-și poziția pe piața educațională.

Această poziție este în prezent amenințată de reformarea sistemului educațional, anticipat de concepția modernizării învățământului, sub imperativul racordării sistemului educațional autohton la necesitățile social-economice actuale și la standardele europene și internaționale. În cadrul structurii instituționale expuse în concepție poziția colegiilor este puternic subminată, prin modificarea condițiilor de admitere și durata studiilor în raport cu grupul ce reprezintă principala sursă de resurse umane ce populează băncile colegiilor, menținându-le astfel în viață. Această intenție a autorităților generează însă o serie de incertitudini și ambiguități în raport cu optimizarea și modernizarea sistemului de instruire vocatională.

INTRODUCERE

Problema învățământului mediu de specialitate (colegiilor) din țară a fost adusă recent în atenția publicului, datorită incertitudinii în care se află acesta în prezent. „Ofensiva” împotriva colegiilor desfășurată de către autoritățile publice a fost percepută de comunitatea colegiilor odată cu sistarea admiterii la câteva colegii cu profil pedagogic pentru anul de studii 2009-2010. Deși sistarea înmatriculării s-a produs doar la câteva dintre colegiile cu profil pedagogic și nu a afectat colegiile ce pregătesc specialiști la alte specialități, impactul a fost unul considerabil pentru întreaga comunitate a ÎMS din țară. Într-un studiu precedent, au fost scoase în evidență și analizate unele dintre dificultățile majore cu care se confruntă colegiile în prezent cu un accent preponderent asupra colegiilor pedagogice, elucidând însă și unele probleme comune pentru întregul sistem al ÎMS¹.

În acest studiu vom încerca să extindem și să aprofundăm unele dintre subiectele abordate anterior și să inițiem o analiză a unor aspecte care nu au fost elucidate, dar care sunt esențiale pentru a înțelege arhitectura sistemului ÎMS în raport cu celelalte verigi ale sistemului educațional (învățământul universitar și învățământul secundar profesional). În acest context, vom analiza și evalua performanța acestor subsisteme educaționale din perspectivă comparativă, cu un accent mai pronunțat asupra ÎMS.

Următoarele aspecte sunt relevante în realizarea acestui obiectiv:

- analiza modificărilor esențiale în cadrului normativ privind statutul ÎMS;

¹ Negură P., Solonari T., Cruc O. Învățământul mediu de specialitate: impas structural și căi de relansare.// Monitor social Nr.1, noiembrie, 2009. www.viitorul.org/public/2477/ro/MONITOR_SOCIAL_1.pdf

- elucidarea locului ÎMS în contextul politicilor educaționale;
- analiza interdependenței dintre rețea-ua instituțională și dinamica capitalului uman pe nivele de instruire;
- estimarea costurilor sistemului educațional pe nivele de instruire în baza următorilor indicatori: raportul cadru didactic/elev, cheltuieli totale pentru educație, structura mijloacelor financiare, costurile de instruire pe unitate de elev și rata abandonului școlar;
- investigarea relației dintre sistemul educațional și piața muncii;
- corelarea percepțiilor exprimate de autorități, managerii colegiilor și elevi în raport cu activitatea instituțiilor din ÎMS;
- investigarea impactului noului cadru conceptual asupra sistemului de instruire profesională din Republica Moldova.

Analiza în complex a acestor indicatori oferă o imagine controversată privind statutul ÎMS în sistemul educațional autohton, dar indică necesitatea unei atitudini prudente în eventualele acțiuni de reformare a sistemului.

CAPITOLUL I.

CADRUL NORMATIV ȘI INSTITUȚIONAL AL ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PROFESIONAL

§ 1. Evoluția cadrului normativ privind statutul învățământului mediu de specialitate

Starea ambiguă în care se află colegiile la etapa actuală se datorează moștenirii pe care și-au asumat-o involuntar în calitate de instituții succesoare ale sistemului de pregătire profesională din perioada sovietică. Astfel, colegiile actuale sunt rezultatul transformării fostelor instituții de pregătire profesională de nivel mediu (tehnicumurile). Statutul actual al colegilor, valoarea formală a diplomei, iar în consecință și a calificării, pe care aceste instituții le-au oferit absolvenților, au fost supuse unor transformări de-a lungul evoluției acestora în calitate de instituții de învățământ profesional.

Baza normativă referitoare la activitatea colegiilor autohtone a fost relativ mai subdezvoltată comparativ cu învățământul secundar profesional și învățământul terțiar.

Pentru a stabili clar care a fost și este locul colegiilor în cadrul învățământului profesional din republică, este necesară o privire de ansamblu asupra întregului sistem de pregătire profesională. Prin legea Învățământului din 1995 s-a preconizat organizarea unui sistem de învățământ secundar profesional destul de complex prin intermediul școlilor profesionale polivalente, organizate în 3 trepte. La prima treaptă erau pregătiți elevi care după finisarea programului de studiu primeau calificarea de muncitor calificat cu dreptul de a continua studiile la treapta a doua. La treapta a doua studiile erau aprofundate, iar absolvenții primeau calificarea de maistru, primind un certificat de calificare corespunzător, ce le oferea posibilitatea să se încadreze în câmpul

muncii, sau să continue studiile la următoarea treaptă. După terminarea ultimei trepte, absolvenții urmau să primească calificarea de tehnician (tehnolog), adică calificarea pe care o oferă în prezent colegiile. Rezultatele ineficienței reformei învățământului secundar profesional, organizat în trei trepte, au fost expuse într-un studiu privind acest subiect².

Principalele deficiențe ale pregătirii profesionale erau legate de rezultatele slabe ale elevilor derivate din incapacitatea de însușire a ambelor standarde educaționale – pregătirea generală și pregătirea profesională, datorită supraîncărcării programului de studii. Pregătirea specialiștilor cu calificarea de tehnicieni nu era posibilă fără a urma primele două trepte, fapt descurajator pentru mulți elevi. Absența unei baze tehnico-materiale suficiente și a experienței în pregătirea specialiștilor de un asemenea nivel în cadrul școlilor profesionale polivalente reprezentau argumente relevante în suportul tezei incapacității acestora de a realiza obiectivele propuse. În schimb, autorul propunea transferarea studiilor de la treapta a treia către colegii care posedau bază o tehnico-materială și infrastructura didactică neutilizate pentru pregătirea cadrelor la nivel de tehnician³. Comparativ cu cadrul instituțional complex al învățământului secundar profesional, organizarea învățământului în colegii era reglementată relativ simplu.

Prin Legea Învățământului din 1995, colegiile li se conferea statutul de instituții de învățământ superior de scurtă durată⁴. La acel moment, colegiile reprezentau doar una dintre formele de organizare a învățământului superior care mai presupunea existența academiilor, uni-

² Nogai V., Reforma învățământului secundar profesional din Republica Moldova. Chișinău, 2001.// www.ipm.md/download.php?file...

³ Ibidem., pag., 8.

⁴ Legea Învățământului. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, Nr.62-63, 9 noiembrie 1995, pag. 43.

versităților și institutelor. Principalele prevederi referitoare la organizarea studiilor în colegii reglementau durata studiilor, condițiile procesului de admitere și absolvire și modalitatea de continuare a studiilor după absolvire. Dreptul de a studia la colegiu îl aveau absolvenții școlilor medii de cultură generală și absolvenții liceelor pe durata de 2-3 ani. După absolvire, absolvenții colegiilor puteau să urmeze studiile la universități în cadrul profilului urmat inițial. Legea mai stipula funcționarea colegiilor în calitate de unități autonome, în cadrul instituțiilor de învățământ superior sau fiind afiliate acestora⁵. După absolvirea unui colegiu în acea perioadă, calificarea din diplomă corespundeau unui specialist de înaltă calificare, cu precizarea că studiile superioare sunt de scurtă durată.

Ineficiența formulei educaționale din cadrul învățământului profesional, urmată de ascensiunea și de expansiunea învățământului universitar au modificat la nivel structural preferințele educaționale a contingentului de studenți, care au preferat să studieze la universități în detrimentul școlilor profesionale și colegiilor, acestea înregistrând un reflux în atragerea elevilor în programele lor educaționale.

Această situație s-a menținut până în anul de studii 2002-2003. În vara anului 2003, Parlamentul, printr-o lege organică, a operat modificări la o serie de articole din Legea învățământului, modificări prin care colegiile erau transformate în instituții de ÎMS⁶. Hotărârea de Guvern de la sfârșitul anului 2003 a definitivat modificarea statutului colegiilor din instituții de învățământ superior de scurtă durată în instituții de învățământ mediu de specialitate⁷. Aparent, reorganizarea colegiilor din instituții de învățământ superior de scurtă durată în instituții de învățământ mediu de specialitate poate fi calificată drept o lovitură asupra „calității” diplomelor eliberate de colegii și, indirect, asupra învățământului profesional de un asemenea nivel. În rezultatul acestei retrogradări calitative, colegiile, care conform standardelor educaționale interna-

⁵ Ibidem., pag., 43

⁶ Lege privind modificarea și completarea Legii Învățământului nr. 547-XIII din 21 iulie 1995. Nr.237-XV, 13 iunie 2003.// www.parlament.md/download/laws/ro/237-XV-13.06.2003.doc

⁷ Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 1551 din 23 decembrie 2003 „Cu privire la reorganizarea instituțiilor de învățământ superior de scurtă durată (colegii) în instituții de învățământ mediu de specialitate (colegii)”.// http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=6&SubMenu0=1&SubMenu1=3&article=inv_superior/reg_educational_colegii

ționale, corespundeau anterior nivelului ISCED 5B au fost retrogradeate cu o treaptă, adică la nivelul ISCED 4B⁸.

De facto, decizia de atunci a guvernării comuniste de restructurare a colegiilor în instituții de ÎMS, și prin aceasta a întregului sistem de pregătire profesională din republică, a avut drept rezultat acoperirea lacunei dintre învățământul secundar profesional (ISCED 3B, 3C) și învățământul superior universitar ISCED 5A. Astfel, colegiile, acoperind această treaptă intermediară în procesul de formare profesională, au devenit mai atractive pentru potențialii absolvenți ai școlilor și liceelor, ceea ce le-a permis să-și îmbunătățească situația în competiția cu școlile profesionale și universitățile.

Modificările cadrului normativ care au fost avantajoase pentru colegii s-au datorat schimbării condițiilor de admitere la colegii. Conform legii, admiterea a fost extinsă asupra absolvenților treptei gimnaziale ai școlilor medii de cultură generală și liceelor, cu posibilitatea finisării treptei liceale de studii și susținerea examenului la bacalaureat în cadrul colegiului. Durata studiilor pentru absolvenții gimnaziilor a fost stabilită de 4 ani (5 ani pentru profilul medicină) și 2 ani (3 ani pentru profilul medicină) pentru absolvenții școlilor generale și liceelor. După absolvirea colegiului, studenții primeau diplomă de studii medii de specialitate, care le oferea titularilor calificarea de specialist cu nivel mediu de pregătire (tehnician, tehnolog) în profil și specialitatea studiată⁹. În baza diplomei de studii medii de specialitate, absolvenților de colegii li se oferea dreptul să se încadreze în cîmpul muncii sau să continue studiile în cadrul învățământului universitar. Reglementarea conform căreia continuarea studiilor la universitate la o specialitate din cadrul profilului studiat în colegii oferă dreptul de a li se reduce durata studiilor cu un an nu a fost în realitate respectată și aplicată de universități. Acest fapt presupune implicit nerecunoașterea de către universități a studiilor primite în colegii.

Drept urmare a acestei revizuiri a cadrului normativ, colegiile și-au extins semnificativ baza potențialilor clienți din contul absolvenților gimnaziilor, care foarte rapid au devenit grupul-țintă

⁸ Classifying Educational Programmes: Manual for ISCED-97, Implementation in OECD Countries, 1999 Edition.// www.oecd.org/dataoecd/7/2/1962350.pdf

⁹ Legea Învățământului.// http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=6&SubMenu0=1&SubMenu1=1

indispensabil și prioritar pentru supraviețuire. Datorită schimbării condițiilor în procesul de admitere, colegiile au venit pe segmentul școlilor profesionale care, anterior reformării colegiilor, erau singurul tip de instituții ce înmaticula elevii în baza studiilor gimnaziale. Chiar dacă „statul garantează pregătirea profesională într-o meserie pentru absolvenții de gimnaziu care nu au atins vîrstă de 16 ani și nu urmează studiile în licee (școli medii de cultură generală)”¹⁰, ceea ce presupune că finanțarea la această treaptă de instruire se este asigurată aproape în proporție totală de către stat, învățământul secundar profesional nu a fost capabil să atragă un contingent semnificativ de elevi pentru așa îmbunătățiri situația reieșind din infrastructura instituțională disponibilă.

§ 2. Locul învățământului mediu de specialitate în contextul politicilor educaționale

Statutul colegiilor, în calitate de instituții care oferă o pregătire profesională pentru nevoieștile pieței forței de muncă, a fost și rămâne unul ambiguu. Această ambiguitate derivă din prezența foarte slabă a acestui nivel educațional în planurile strategice ale autorităților de reformare a sistemului educațional. Dacă în cazul altor programe educaționale există viziuni mai clare, atunci în raport cu ÎMS constatăm un vid, acestea figurând, de cele mai dese ori, drept anexă a altor programe/trepte educaționale sau fiind prezent strict ca parte componentă a structurii sistemului, fără a fi clar determinată poziția lor în cadrul acestui sistem. Odată cu reformarea acestora în instituții de ÎMS ele au fost parțial abandonate. Comparativ cu învățământul superior și școlile profesionale, colegiile nu au beneficiat de un tratament similar din partea autorităților. Dacă învățământul universitar a prosperat în virtutea unei autonomii extinse, iar școlile profesionale au beneficiat de o atenție sporită în ultimii ani, atunci colegiile, aflate între aceste două verigi educaționale, au activat, mai degrabă, în virtutea inerției, decât în baza unei concepții clare și obiective educaționale bine stabilite.

¹⁰ Ibidem., art., 21/2 // <http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=6&SubMenu0=1&SubMenu1=1>

Analiza cadrului strategic privind politicile educaționale în domeniul formării profesionale în cadrul sistemului de învățământ este relevant în acest sens.

Concepția Dezvoltării Învățământului Secundar Profesional

Intentiile de restructurare și revigorare a învățământului profesional, începând cu 2004, sunt reflectate în Concepția dezvoltării învățământului secundar profesional (ISP)¹¹, care este documentul de referință la acest subiect. Concepția este însă foarte sumară cu referință la locul colegiilor în sistemul de pregătire profesională. În analiza situației din ISP autohton, concepția evalează negativ structura sistemului ISP, pe motiv că aceasta nu asigură evitarea segregării profesionale și sociale, deoarece filierele educaționale ulterioare studiilor gimnaziale – învățământul secundar general, ISP și ÎMS, divizează contingentul de studenți în două categorii, discriminând elevii care aleg ISP, comparativ cu elevii care aleg învățământul secundar general și ÎMS. Discriminarea, în viziunea autorilor concepției, se datorează faptului că tinerii încadrați în cadrul ISP „sunt lipsiți din start de posibilitatea de a-și ridica nivelul de calificare profesională mai sus de cele mediu”, comparativ cu tinerii care continuă studiile în învățământul secundar general și ÎMS, care „au șansa de a atinge cele mai înalte niveluri de calificare profesională”, ajungând „tehnicieni, tehnologi sau chiar ingineri, fără a avea experiență de muncă și alte abilități și competențe de nivel mediu”¹².

Conform concepției, segregarea socială și profesională este rezultatul unei discriminări derivate din structura instituțională a sistemului educațional, care restricționează dreptul la educație după absolvirea unei instituții de ISP.

Această logică de operare presupune implicit faptul că toți tehnicienii, tehnologii și inginerii trebuie să treacă mai întâi prin școala profesională, pentru a deveni competenți, ceea ce este o simplificare și distorsionare a procesului de instruire în ansamblu. Absolvenții instituțiilor

¹¹ Hotărâre Nr. 1334 din 03.12.2004 cu privire la aprobatarea Concepției de dezvoltare a învățământului secundar profesional. // Monitorul Oficial, Nr. 237-240, art. Nr.: 1580, 24.12.2004.

¹² Ibidem.

de ÎSP au dreptul și posibilitatea să-și continue studiile, fie la liceu în clasa a XI-a, fie la colegiu cu durata studiilor redusă cu un an, dacă specialitatea este la același profil, fie să se angajeze în câmpul muncii. Faptul că structura instituțională existentă descurajează elevii să aleagă școlile profesionale drept opțiune educațională este un alt subiect.

În aparență, concepția presupune și prezența colegiilor în sistemul învățământului, când se referă la organizarea în două nivele a acestuia: învățământul secundar și post-secundar. Atunci însă când se referă la cadrul instituțional al învățământului profesional, prin expunerea principalelor forme organizatorice în care se desfășoară acesta (centre, cursuri, școli profesionale, licee profesionale), colegiile sunt absente. Excluderea colegiilor din această concepție este confirmată la compartimentul ce tratează subiectul asigurării calității și procesului de certificare în ÎSP, compartiment ce analizează doar școlile profesionale și liceele profesionale.

Programul de Modernizare a Sistemului Educațional în Republica Moldova 2005-2009

Obiectivele stabilite în cadrul acestui program reflectă în totalitate prioritățile programului de guvernare a PCRM cu referință la învățământul vocațional¹³. Astfel în cadrul procesului de modernizare a sistemului de formare profesională non-universitară, au fost fixate o serie de obiective în scopul ajustării acestui sector la necesitățile pieței muncii și standardelor internaționale. Cu referință directă sau indirectă la colegii aceste obiective prevedea¹⁴:

- optimizarea rețelei instituțiilor de formare profesională non-universitară;
- diversificarea programelor de studii în conformitate cu nomenclatorul internațional al ocupațiilor (ISCO) și necesitățile pieței muncii;
- elaborarea și implementarea unei curricule flexibile pentru formarea profesională, orientate spre asigura-

rea competențelor profesionale și generale pentru asigurarea accesului la următoarele trepte de instruire;

- renovarea bazei tehnico-materiale și didactice a instituțiilor de învățământ secundar profesional și mediu de specialitate;
- elaborarea cadrului normativ privind organizarea și desfășurarea practiciei de producere.

Unele dintre acțiunile stipulate în acest plan au fost realizate doar parțial, iar altele au rămas doar la nivel de intenții. Spre exemplu, optimizarea rețelei instituționale s-a produs doar în proporții reduse, atât la nivelul școlilor profesionale, cât și la nivelul colegiilor. Renovarea bazei tehnico-materiale reprezintă și în prezent un subiect-cheie pe agenda instituțională, ceea ce demonstrează că nu s-au realizat progrese semnificative în raport cu renovarea acesteia, chiar dacă volumul finanțării a fost în creștere în particular pentru ÎSP. Nici până în prezent nu s-a elaborat cadrul normativ referitor la organizarea și desfășurarea practiciei de producție, aspect extrem de relevant în contextul instruirii profesionale. De asemenea, nu există un nomenclator actualizat pentru ÎMS, similar cu nomenclatorul pentru ÎSP și învățământul universitar.

Programul mai prevedea o serie de măsuri în scopul perfecționării managementului finanțier, printre care elaborarea și implementarea unui nou model de finanțare a unităților de învățământ, elaborarea mecanismelor de extindere a autonomiei instituțiilor de învățământ și de sporire a responsabilității publice a acestora și perfecționarea cadrului normativ privind utilizarea mijloacelor extrabugetare în vederea dezvoltării bazei tehnico-materiale și didactice a instituțiilor de învățământ. Nici la acest compartiment nu s-au realizat progrese considerabile. În prezent, nu există nicio metodologie în baza căreia se distribuie resursele financiare pe nivele educaționale, iar autonomia finanțieră a instituțiilor din ÎMS este limitată substanțial sub mai multe aspecte.

Strategia Națională de Dezvoltare pe anii 2008-2011

Dimensiunea educațională în această strategie reflectă aceeași poziție ca și documen-

13 Programul de activitate a Guvernului pe anii 2005-2009 „Modernizarea țării – Bunăstarea poporului” // <http://gov.gov.md/www.gov.md/file/doc%20politice/md/1-md.pdf>

14 Programul de modernizare a sistemului educațional în Republica Moldova 2005-2009. <http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=4>

tele anterioare. Rămâne doar să presupunem că sintagma „învățământ secundar profesional” presupune nu doar școlile și liceele (care sunt doar 2 la număr în prezent) profesionale, ci și colegiile, iar măsurile preconizate sunt de referință și pentru ÎMS.

Principalele probleme identificate, care împiedică realizarea obiectivelor educaționale la acest nivel, sunt sărăcia, emigrația și managementul inefficient al resurselor financiare, probleme care nu sunt noi și sunt specifice pentru întreg sistemul educațional. Soluțiile identificate nu sunt noi nici ele și se rezumă la sporirea eficienței sectorului educațional prin optimizarea rețelei de școli, reformarea sistemului de finanțare și diversificarea surselor de finanțare¹⁵. Principalele acțiuni în realizarea obiectivelor prevăd:

- consolidarea managementului instituțiilor educaționale prin dezvoltarea autonomiei și a flexibilității administrațiilor instituțiilor de învățământ în utilizarea bugetelor aprobate;
- revitalizarea învățământului profesional pe toate treptele, prin racordarea specializărilor la cerințele pieței muncii, prin modernizarea infrastructurii;
- crearea parteneriatelor publice-private în vederea stabilirii unei conexiuni mai strânse între agenții economici și instituțiile învățământului profesional, pentru consolidarea bazei materiale și dezvoltarea abilităților profesionale;
- elaborarea prognozelor pe termen mediu și lung asupra pieței de muncă și ajustarea politicilor educaționale la acestea, în vederea anticipării cererii de piață.

Acțiunile propuse pentru remedierea deficiențelor sunt relevante pentru problemele cronice din sistemul instruirii profesionale de toate treptele, dar până în prezent nu s-a înregistrat un progres sesizabil care să armonizeze obiectivele propuse cu realitatea.

Planul de Dezvoltare Instituțională 2009-2011

Planul abordează instruirea profesională din cadrul sistemului educațional la toate nivele-

¹⁵ Strategia națională de dezvoltare pe anii 2008-2011.// Monitorul Oficial Nr.,18-20/57 din 29.01.2008.

le în conexiune cu piața forței de muncă¹⁶. Principalele probleme identificate sunt:

- plasarea unui număr relativ mic de specialiști tineri în câmpul muncii după absolvirea instituțiilor;
- pasivitatea agenților economici în raport cu instruirea profesională;
- cooperare slabă dintre sectorul privat și instituțiile de învățământ în privința necesităților și cerințelor de pe piața muncii.

Principalul obiectiv în depășirea acestor dificultăți este „reconsiderarea locului și rolului învățământului profesional și racordarea lui la cerințele comunității și ale pieței muncii”¹⁷. La fel ca și alte documente strategice, acest plan nu specifică clar locul ÎMS. Obiectivele specifice de optimizare a rețelei instituționale, de dezvoltare și modernizare a bazei tehnico-materiale și didactice a instituțiilor și de modernizare a căminelor, fac referință doar la ÎSP, fără nicio remarcă la ÎMS. Totuși, una dintre măsurile planificate pentru realizarea obiectivelor de ansamblu în cadrul ÎSP face referință la optimizarea specializării instituțiilor de învățământ mediu de specialitate.

Constatăm că ÎMS este foarte sumar reprezentat în cadrul sistemului de pregătire profesională, evaluat din perspectiva actelor care definesc strategiile și instrumentele de politică educațională în raport cu instruirea profesională.

Situată este mult mai explicită în privința ÎMS în planurile și strategiile referitoare la finanțarea domeniului educațional. În acest context, ÎMS este prezent cu drepturi egale în raport cu alte programe educaționale, atât în definirea problemelor specifice cu care se confruntă domeniul, cât și în alocarea în alocarea resurselor financiare.

Cadrul de Cheltuieli pe Termen Mediu (CCTM)

Analiza ÎMS în CCTM este structurată în conformitate cu următoarea formulă: elucidarea situației curente și identificarea problemelor cheie, definirea obiectivelor, enumerarea măsurilor ce urmează a fi întreprinse, stabilirea indi-

¹⁶ Planul de Dezvoltare Instituțională 2009-2011. Aprobat prin Hotărârea Colegiului Ministerului Educației și Tineretului nr. 2.3 din 14.07.2008.// <http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=4>

¹⁷ Ibidem.

catorilor de monitorizare și implicațiile asupra gestionării bugetului (Vezi Anexa)¹⁸.

Conform CCTM, situația gravă din cadrul ÎMS este cauzată de: lipsa standardelor de calificare, dublarea pregătirii la unele specialități în școli profesionale, colegii și universități, abandonul școlar, baza tehnico-materială și didactică învechită și insuficientă, neutilizarea capacităților de proiect a instituțiilor și insuficiența mijloacelor financiare. În virtutea implicațiilor financiare ale acțiunilor preconizate întru remedierea acestor probleme, CCTM tratează mai explicit situația ÎMS.

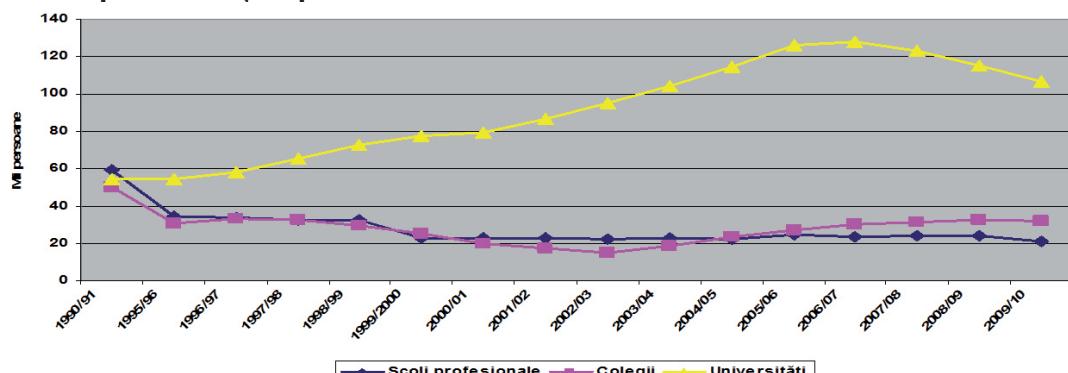
§ 3. Dinamica capitalului uman între nivelele educaționale

Pentru a oferi o imagine mai clară a asupra statutului și stării în care se află ÎMS din țară,

este necesară o abordare comparativă cu alte două trepte de pregătire profesională ale sistemului educațional – școlile profesionale și universitățile. Această perspectivă este necesară și pentru a elucida unele aspecte referitoare și la schimbarea raportului de putere dintre ele măsurat, în special, în termenii capitalului uman pe care aceste instituții îl atrag. Raportul de putere dintre aceste nivele s-a modificat substanțial în ultimii 20 ani. Echilibrul relativ, caracterizat de contingente comparabile de studenți încadrați la fiecare nivel educațional la începutul anilor '90, a fost substituit de un sistem dominat de învățământul universitar. Pe durata acestei transformări structurale, ÎMS a avut o evoluție fluctuantă și uneori ambiguă, dar a reușit să se mențină în această competiție, devansând școlile profesionale, dar amenințat aproape permanent de către universități.

Graficul și tabelul de mai jos oferă o imagine de ansamblu relevantă dintr-o perspectivă comparativă referitoare la dinamica tuturor nivelelor sistemului educational privind contingentul de studenți.

Figura 1. Dinamica numărului de elevi/studenți în instituțiile de învățământ profesional, mediu de specialitate și superior.

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>,

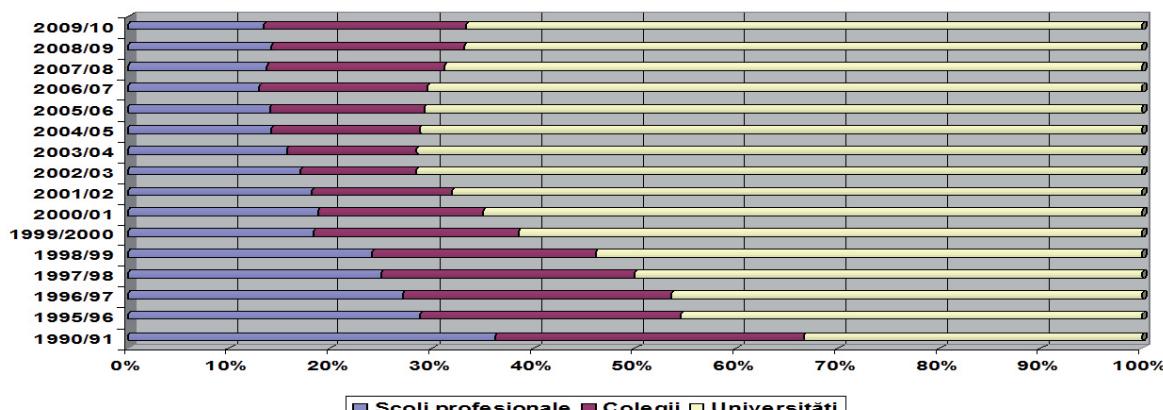
Tabelul 1

Numărul studenților încadrați în proces educațional la nivel secundar profesional, mediu de specialitate și universitar (mii de persoane)																
	1990/91	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Școli profesionale	59,4	34,8	34	32,7	32,5	23	22,8	23	22,6	22,8	22,7	25	23,6	24,5	24,3	21,4
Colegii	50,1	31	33,3	32,8	29,7	25,4	19,9	17,7	15,2	18,7	23,6	27,1	30,2	31,3	32,7	32
Universități	54,7	54,8	58,3	65,6	72,7	77,3	79,1	86,4	95	104	114,5	126,1	128	123	114,9	106,9

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>,

18 Cadrul de Cheltuieli pe Termen Mediu 2007-2009, CCTM 2008-2010, CCTM 2009-2011.

Figura 2. Proporția studenților încadrați la studii în școli profesionale, colegiu și universități.

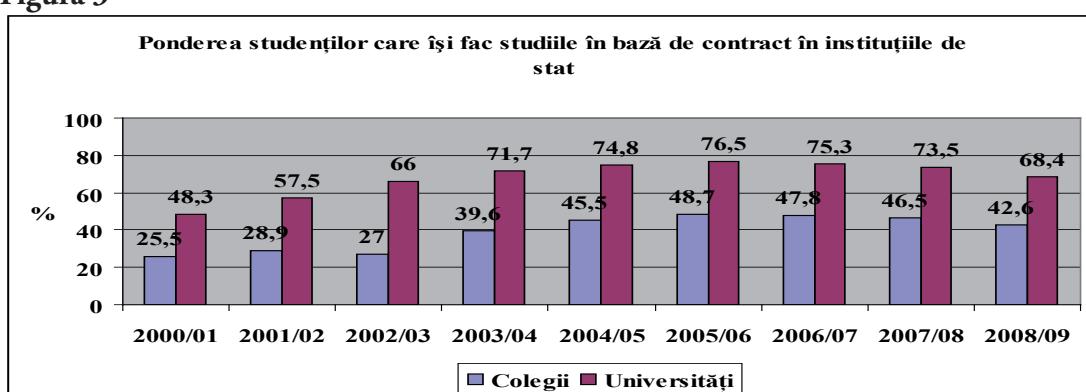
Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>,

Numărului studenților din colegiu după 1991 s-a aflat într-o descreștere constantă, urmat de aceeași tendință a școlilor profesionale, deși o descreștere nu la fel de dramatică comparativ cu colegiile. În contrast, asistăm la un proces de expansiune a învățământului universitar, care a fost stopat prin intervenție guvernamentală în procesul de admitere de abia către 2006. Dacă în anul 1991 în colegiu studiau puțin peste 50 mii de studenți, atunci în anul de studii 2002/03 numărul celor care-și făceau studiile în ÎMS era de puțin peste 15 mii, adică o reducere cu peste 3 ori a contingentului de studenți. Aceeași tendință se manifestă și în raport cu școlile profesionale, astfel în anul de studii 1990-1991 la acest nivel educațional își făceau studiile aproape 60 mii, pentru ca în 2002/2003 numărul acestora să scăde până la cifra de aproape 23 mii, ceea ce constituie cel mai mic număr de studenți încadrați la acest nivel cu excepția anului curent. În schimb, universitățile s-au aflat într-o ascensiune perma-

nentă, mărindu-și contingentul de studenți de la aproape 55 mii la 95 mii, în aceeași perioadă. În rezultatul acestor procese, s-a modificat semnificativ raportul dintre aceste nivele educaționale care pregătesc specialiști pentru piața forței de muncă. Diagrama de mai jos reflectă ponderea numărului de studenți încadrați la fiecare dintre aceste nivele educaționale și modificarea raportului dintre ele de la începutul anilor '90 până în prezent.

Dinamica numărului de studenți trebuie analizată și din perspectiva contingentului de studenți care au avut acces la piața educațională datorită studiilor în bază de contract. Acest aspect este esențial reiesind din capacitatea statului de a finanța un contingent restrâns de studenți cu finanțare bugetară. Dintre cele trei nivele educaționale universitățile sunt instituțiile în care numărul studenților înmatriculați în bază de contract a fost cel mai mare și ca număr datorită expansiunii învățământului universitar, și ca pondere din numă-

Figura 3

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>,

Tabelul 2

Ponderea elevilor cu studii în bază de contract din cadrul învățământului secundar profesional în procesul de admitere								
Anul de studii	2005		2006		2007		2008	
	Total	Contract	Total	Contract	Total	Contract	Total	Contract
Total persoane înmatriculate	14524	1493	15494	1153	16242	1194	15320	662
Procente din total		10,3		7,4		7,3		4,3

Sursa: Elaborat după Educația în Moldova, Chișinău 2009 //<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>

rul total al studenților. Acest fapt le-a permis universităților să atragă resurse financiare substanțiale și să nu depindă atât de mult de finanțarea de la stat comparativ cu colegiile și școlile profesionale. Aceeași tendință se manifestă și în cazul colegiilor cu deosebirea că numărul elevilor înmatriculați în bază de contract este mult inferior comparativ cu universitățile la aceeași indicatori. Diagrama de mai jos este relevantă în acest sens.

Raportul dintre numărul elevilor care studiază cu taxă și cei finanțați de la buget este important pentru evaluarea finanțării statului la fiecare nivel de studii. Chiar dacă cota-parte a studenților cu taxă este cea mai înaltă în universități, ponderea studenților cu finanțare bugetară va fi, de asemenea, mai mare, datorită contingentului de studenți încadrați în sistemul universitar per ansamblu. La cealaltă extremă se plasează școlile profesionale, care beneficiază de finanțare bugetară aproape în proporție de 100%, adică aproape întreg contingentul școlilor profesionale sunt bugetari. Este curios faptul că școlile profesionale, în cadrul căror educație este garantată de stat, au înmatriculat la studii elevi în bază de contract, însă proporția elevilor care își fac studiile cu taxă este în descreștere, în mare parte datorită atenției guvernamentale speciale de care s-a bucurat învățământul secundar profesional în ultimii ani.

Poziția colegiilor în această competiție pentru resurse a fost cea mai slabă, deoarece acestea au avut cel mai mic număr de elevi cu finanțare bugetară, comparativ cu universitățile și, în special, cu școlile profesionale¹⁹. Această situație a colegiilor reflectă, deși indirect, poziția periferică pe care o ocupă acestea în cadrul sistemului educațional autohton.

Constatăm că expansiunea învățământului universitar a fost permanentă, iar stoparea sa datorat intervenției guvernamentale. Atât școlile profesionale, cât și colegiile au fost obligate să se

adapteze noilor circumstanțe și să-și mobilizeze eforturile în a se face atractive pentru potențialii clienți ai serviciilor educaționale oferite, pentru care cererea era într-un declin. Odată cu transformarea colegiilor în instituții medii de specialitate și modificarea condițiilor de admitere la colegii, acestea au reușit să supraviețuiască în competiția cu universitățile și școlile profesionale. Totuși, școlile profesionale nu au reprezentat un pericol major pentru colegii, în virtutea calificării inferioare a specialiștilor pe care îi pregătesc comparativ cu colegiile, iar numărul elevilor care au ales școlile profesionale ca opțiune educațională a rămas relativ constant în ultimii 10 ani, în pofida tuturor eforturilor guvernării precedente de a revigora învățământul profesional de acest nivel sub imperativul racordării la necesitățile pieței de muncă autohtone.

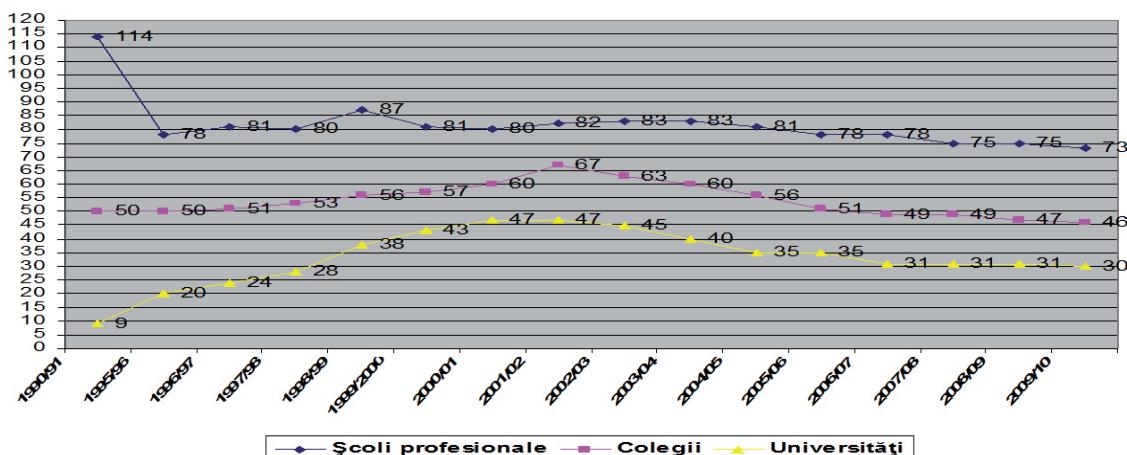
Falimentul parțial al acestei politici este anul curent de studii, care se caracterizează prin cel mai mic număr de elevi cuprinși în sistemul pregătirii secundare profesionale pe durata existenței școlilor profesionale din Republica Moldova. Deși colegiile au reușit să-și consolideze poziția pe piața educațională autohtonă prin înregistrarea unei creșteri constante a contingentului de studenți, această creștere nu a fost de proporții pentru a le garanta stabilitate. Poziția lor a fost permanent amenințată de competiția din partea universităților și influența disproportională pe care o au acestea asupra unor decizii referitoare la evoluția sistemului de învățământ în ansamblu.

§ 4. Fluctuațiile rețelei instituționale

Modificări substanțiale au avut loc și în raport cu rețeaua instituțională la toate nivelele educaționale. Si sub acest aspect școlile profe-

¹⁹ Aspectele referitoare la nivelul finanțării vor fi analizate separat

Figura 4. Fluctuațiile în rețeaua instituțiilor de învățământ secundar profesional, mediu de specialitate și superior din Republica Moldova

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>

sionale au trecut prin cel mai accentuat proces de reorganizare și restructurare a rețelei instituționale soldată cu reducerea numărului de instituții. A fost un proces firesc și necesar raportat, în particular, la dinamica numărului de studenți din cadrul acestor instituții. Chiar dacă numărul instituțiilor a fost redus de la 114 în anul de studii 1990-1991 până la 73 în prezent, adică o reducere cu 36% a rețelei instituționale, nu putem să afirmăm cu certitudine că s-a produs o restructurare eficientă, reieșind din costurile de întreținere a acestei rețele, pe fundalul reducerii cu 64% a numărului de studenți încadrați la studii la acest nivel al pregătirii profesionale. Acest decalaj scoate în evidență incapacitatea sau nedoriștea autorităților de a restructura în profunzime învățământul secundar profesional.

La cealaltă extremă asistăm la o evoluție contrară. Rețeaua instituțiilor de învățământ superior s-a aflat într-o creștere continuă de la începutul anilor '90. Dacă în anul de studii 1990-1991 în republică existau 9 ISI, atunci în 2001-2002 numărul lor se ridică la 47, adică o creștere de peste 5 ori a rețelei instituționale. Această inflație la nivelul rețelei instituțiilor universitare (peste 500%) a fost urmată de o creștere de aproximativ 45% a contingentului de studenți în același interval de timp. Acest proces a fost stopat însă prin două procese paralele: competiția dintre universități și intervenția guvernamentală, în special prin intermediul acreditării universităților. În consecință, numărul IIS s-a redus de la 47 la 30 în prezent, dar numărul studenților a

continuat să crească, atingând cifra de 128 mii în 2006, ceea ce constituie o creștere de peste aproximativ 2,3 ori în raport cu contingentul de studenți universitari la începutul anilor '90. Această tendință a fost însă stopată parțial de fosta guvernare, care a încercat să redirecționeze fluxul de studenți în special către școlile profesionale. O analiză a efectelor acestei intervenții pe piața educațională elucidează unele aspecte ale învățământului universitar din Moldova²⁰.

Rețeaua instituțională a ÎMS a fost, de asemenea, supusă unor reconfigurări și restructurări, dar nu atât de profunde, comparativ cu școlile profesionale și universitățile. Dacă comparăm numărul colegiilor de la începutul anilor '90 cu numărul lor actual, s-ar părea că rețeaua colegiilor nu a fost supusă unor transformări radicale și a urmat o traiectorie lentă în descreștere, de la 50 la 46 de colegii. În realitate, asistăm la aceeași tendință similară cu învățământul universitar, inițial de mărire a numărului colegiilor de la 50 în 1990 la 67 în 2001, ca ulterior numărul acestora să scadă treptat până la 46 în prezent. Structură instituțională în creștere cu 34% din 1990 până în 2001, a contrastat însă cu numărul în scădere al studenților cu 65% în aceeași perioadă de timp, tendință similară cu cazul școlilor profesionale. Ulterior însă, numărul instituțiilor din rețeaua ÎMS s-a redus cu 31%, pe funda-

²⁰ Ciurea C., Litra L. Impactul politicilor autorităților publice centrale asupra sistemului universitar din Republica Moldova.// Politici Publice Nr.2, 2009. www.viitorul.org/public/2018/ro/STUDIU%20EDUCATIE.pdf

lul unei creșteri semnificative a contingentului de studenți cu 81% din 2001 până în prezent. Această progresie în contingentul de studenți a fost cauzată în principal de modificarea statutului colegilor în sistemul educațional din Republica Moldova. Graficul de mai jos reflectă fluctuațiile din rețelele instituționale la fiecare dintre cele trei nivele educaționale.

Raportul dintre dinamica rețelei instituționale și dinamica contingentului de studenți sunt relevante, deoarece reflectă costurile suportate de stat pentru sistemul educațional de fiecare nivel. Din cele expuse mai sus, se profilează trei modele de evoluție a fiecărui subsistem educațional din republică în ultimii 20 de ani.

Subsistemuțul învățământului secundar profesional a reflectat două tendințe convergente – reducerea numărului de instituții din subsistem, urmată de reducerea dramatică a contingentului de studenți. Deși aceste tendințe sunt convergente ca direcție, a existat un decalaj semnificativ în ce privește raportul dintre ele. Scăderea contingentului de studenți nu a fost succedată de o optimizare a rețelei instituționale.

În cadrul învățământului superior identificăm două etape de evoluție. În prima etapă asistăm atât la o creștere bruscă a numărului instituțiilor de acest profil, cât și la o creștere a contingentului de studenți, deși mult mai lentă pe fundalul primei tendințe. În a doua etapă identificăm o reducere semnificativă a numărului de instituții superioare, urmată, însă, de o creștere și mai proeminentă a contingentului de studenți.

În raport cu colegele identificăm, de asemenea, două etape în evoluția acestora pe piața educațională. În prima fază se conturează două tendințe divergente – extinderea rețelei institu-

ționale, pe fundalul unei reduceri de proporții a contingentului de studenți. În a doua etapă se produce o comprimare a rețelei instituționale, în contextul unei creșteri considerabile a contingentului de elevi.

Strict teoretic, decalajul dintre creșterea rețelei instituționale, pe de o parte, și scăderea numărului de studenți, pe de altă parte, este asociată cu costuri mai mari suportate de către stat pentru subvenționarea subsistemelor educaționale la fiecare nivel, în particular, datorită costurilor de întreținere a infrastructurii umane și materiale a acestor instituții. În acest context, se impune însă o precizare – extinderea rețelei instituționale și a contingentului de studenți s-a produs din contul învățământului privat mai ales în zona învățământului universitar, dar și din contul studiilor prin contract la instituțiile de stat.

Dinamica numărului de colege și studenți, după forma de proprietate

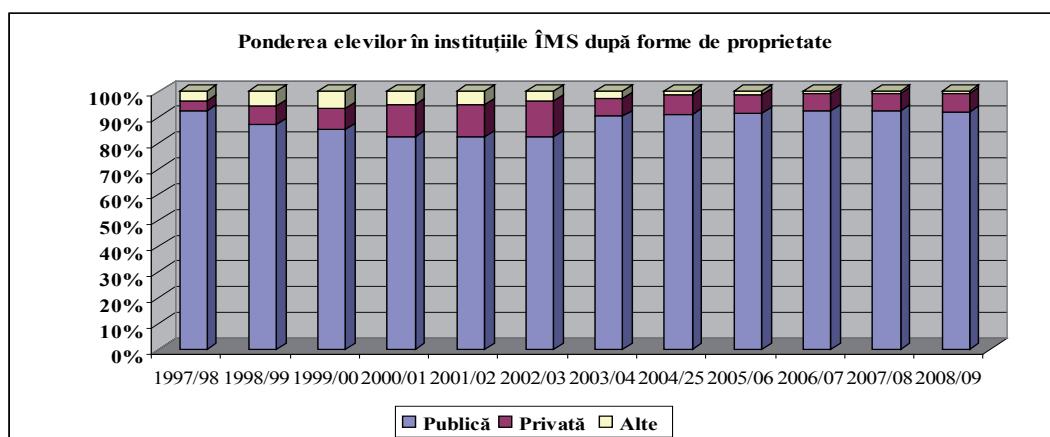
Extinderea rețelei instituționale a colegelor s-a produs din contul instituțiilor private. Astfel, către 2001 numărul colegeilor private a atins cifra de 20, ceea ce reprezenta aproape 1/3 din numărul total de instituții, ca ulterior să se producă o reducere cu 75% până în prezent. Apariția unui număr mare de colege private nu a fost urmată însă și de creșterea contingentului de studenți din cadrul acestor instituții. În 2001, fiecărui colege privat îi revineau în medie căte 107 studenți, situație extrem de nefavorabilă pentru instituțiile private de acest gen. În rezultatul acestei competiții, doar 5 colege private au supraviețuit și activează până

Tabelul 3

Dinamica numărului colegeilor și elevilor din ÎMS după forma de proprietate												
	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2001/2002	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Colegi	53	56	57	60	67	63	60	56	51	49	49	47
Publică	45	45	45	43	44	43	45	43	42	42	43	41
Privată	7	9	10	14	20	17	13	12	8	6	5	5
Alte	1	2	2	3	3	3	2	1	1	1	1	1
Elevi	32759	29674	25423	19897	17004	15207	18727	23618	27060	30223	31307	32683
Publică	29219	25857	21614	16395	14008	12509	16908	21451	24694	27932	28895	30085
Privată	1312	2105	2185	2513	2143	2103	1295	1828	2012	2029	2135	2277
Alte	1156	1712	1624	989	853	595	524	339	354	262	277	321

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, // <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&> Colegi pe forme de proprietate.// <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=326&id=2323>

Figura 5

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>

în prezent. În anul de studii 2008-2009, acestea împărțeau un contingent de 2277 elevi, adică o medie de 455 studenți pentru fiecare. Datele din tabelul de mai jos elucidează fluctuațiile referitoare la extinderea/comprimarea rețelei instituționale și dinamica contingentului de studenți din ÎMS, după forma de proprietate.

Constatăm că colegiile private nu au deținut o cotă-parte semnificativă din totalul studenților încadrați în ÎMS. Chiar dacă au deținut aproape 1/3 din rețeaia instituțională, proporția

studenților din instituțiile private nu a depășit cota de 13,8%, iar în 2009 proporția acestora s-a redus la circa 7% din total.

Numărul colegiilor și studenților, în profil teritorial

Rețeaia instituțională a ÎMS cu finanțare bugetară nu a suportat modificări substantiale în profil teritorial. Reducerea semnificativă numărului de colegii a avut loc doar în municipiul Chișinău,

Tabelul 4

	Numărul colegiilor în profil teritorial*								
	2000/01	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09
Chișinău	33	39	35	31	28	25	23	22	21
Bălți	7	7	7	6	6	6	6	6	6
Briceni				2	2	1	1	1	1
Dondușeni				1	1	1	1	1	1
Edineț	5	6	6	2	1	1	1	1	1
Ocnița				1	1	1	1	1	1
Rîșcani				1	1	1	1	1	1
Soroca	3	3	3	3	5	4	4	4	4
Călărași				1	1	1	1	1	1
Hîncești				1	1	1	1	1	1
Orhei	3	3	3	2	2	2	2	2	2
Ungheni	2	2	2	2	2	2	2	3	3
Cahul	4	3	3	3	2	2	2	2	2
Taraclia	0	1	1	1	1	1	1	1	0
UTA Găgăuzia	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Rezina				1					
Lăpușna	1	1	1						
Total	60	67	63	60	56	51	49	49	47

* Notă: Datele până în anul de studiu 2002/03 reflectă situația pe județ, iar după această perioadă pe raioane.

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>

Tabelul 5

Localitatea	Numărul de studenți ce revin în medie la un colegiu în profil teritorial				
	2005/06	2006/2007	2007/08	2008/09	Numărul colegiilor
Chișinău	670	807	865	944	21
Bălți	509	550	586	591	6
Briceni	327	392	391	412	1
Dondușeni	381	442	447	437	1
Edineț	174	201	196	217	1
Ocnița	177	220	246	295	1
Rîșcani	427	478	510	532	1
Soroca	293	319	326	372	4
Călărași	351	418	437	431	1
Hîncești	418	456	535	631	1
Orhei	620	720	734	713	2
Ungheni	341	425	323	376	3
Cahul	553	665	747	745	2
UTA Găgăuzia	340	371	368	413	2

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>

de la 33 în 2001 la 21 în 2009, dar această modificare s-a produs din contul instituțiilor private. Transformările care au avut loc în provincie prin eliminarea sau comasarea unor instituții au avut drept obiectiv optimizarea rețelei, însă fără schimbări radicale, fapt pozitiv pentru elevii care studiază în aceste instituții. Schimbările care s-au produs odată cu transformarea colegiilor în instituții de ÎMS au avut loc în raioanele Briceni (2/1), Soroca(3/5/4), Ungheni(2/3), Cahul(3/2) și Taraclia (1/0).

Amplasarea geografică și profilul ocupațional al colegiilor din prezent reflectă în mare măsură paternul ocupațional din perioada sovietică. Colegiile cu profil agrar sunt amplasate aproape în exclusivitate în raioane iar colegiile cu profil tehnic și industrial sunt amplasate cu preponderență în centrele urbane. Această distribuție indică faptul că colegiile trebuiau să asigure întreprinderile cu forță de muncă calificată la nivel regional/local sau chiar unional, reieșind din necesitățile economiei planificate. În prezent, conexiunea dintre piața forței de muncă și piața educațională este neclară.

Evaluarea eficienței colegiilor doar în baza analizei rețelei instituționale, este dificilă și neproductivă. Dacă comparăm colegiile cu școlile profesionale, atunci colegiile au un avantaj clar, reieșind din contingentul elevilor raportat la numărul instituțiilor. Comparativ însă cu universitățile, colegiile sunt de departe devansate.

Un indicator al performanței instituționale este capacitatea acestora de a atrage un contingent suficient de elevi reieșind din capacitatea funcțională maximă a instituției, în scopul reducerii costurilor în procesul de instruire. La acest capitol există însă diferențe semnificative dintre colegii. Aceste diferențe sunt generate de mai mulți factori: amplasarea geografică, profilul și specialitățile, mărimea taxelor, facilitățile disponibile, și nu în ultimul rând preferințele în raport cu anumite specialități dominante pe piața educațională la un moment dat. Distribuția elevilor în cadrul colegiilor din țară este clar dependentă de acești factori, dar este mai dificil de determinat care dintre ei sunt decisivi în alegerea unei instituții. Tabelul de mai jos reflectă distribuția studenților din colegii în plan teritorial.

Cifrele din tabel indică o situație foarte neuniformă în raport cu numărul mediu de studenți ce revin unei instituții în profil teritorial. Este evident că această distribuție disproportională dintre colegii cu un efectiv numeros de elevi și colegii cu puțini elevi afectează alocarea eficientă a resurselor financiare și calitatea procesului de instruire. Acest fenomen pune pe agendă chestiunea optimizării rețelei colegiilor și a revizuirii mecanismului de finanțare a acestor instituții, subiecte care alimentează dezbaterea dintre autorități și comunitatea ÎMS privind randamentul acestor instituții.

CAPITOLUL II.

DIMENSIUNEA SOCIAL-POLITICĂ A ÎNVĂȚĂMÂNTULUI MEDIU DE SPECIALITATE

§ 1. Disfuncțiile învățământului mediu de specialitate: autorități versus colegii

Poziția autorităților

Autoritățile recunosc și conștientizează necesitatea acestui nivel de învățământ profesional, dar cu ajustările și restructurările necesare.

Colegiilor li se aduc obiecții în raport cu faptul că înmatriculează elevi după treapta gimnazială și care obțin în cadrul studiilor la colegii diploma de bacalaureat. Conform acestei opinii, această diplomă este una de profil general, pe când colegiile sunt instituții de profil vocațional și trebuie să ofere pregătire preponderent profesională, și nu generală. Instruirea generală de nivelul ISCED 3 nu trebuie să fie oferită de colegii, ci de liceele teoretice. Acest argument este urmat de obiecția conform căreia o mare parte dintre elevii colegiilor studiază în colegii doar pentru a obține diploma de bacalaureat, după care abandonează aceste instituții pentru a-și continua studiile la universitate. În consecință, scopul principal pe care îl au colegiile în calitate de instituții specializate în pregătirea specialiștilor de calificare medie pentru economia națională cu acces direct pe piața muncii nu este realizat.

O altă obiecție este adusă colegiilor cu referință la calitatea studiilor, în sensul că acestea nu reflectă la momentul actual, după nivelul și calitatea instruirii, exigențele unui sistem veritabil de pregătire a specialiștilor de nivel mediu pentru economia națională. Calitatea studiilor la colegii nu corespunde standardului educațional internațional ISCED 4, pe care trebuie să-l ofere acest tip de instituții. Cauzele principale ale acestei necorespondențe rezidă, în special, în baza

tehnico-materială învechită și lipsa cadrelor didactice înalt calificate. În consecință, insuficiența și inadecvarea infrastructurii materiale și umane impune revizuirea rețelei colegiilor în scopul optimizării cheltuielilor. Modalitatea concretă de optimizare poate lua forme diferite, inclusiv comasarea unor instituții nerentabile.

În percepția autorităților, colegiile se suprapun cu școlile profesionale și universitățile iar, în condițiile actuale, statul nu dispune de resurse suficiente pentru subvenționarea învățământului profesional la toate nivelele de instruire. Costurile înalte pentru finanțarea colegiilor se datorează neutilizării pe deplin capacităților de proiect ale instituțiilor din cauza cererii reduse din partea elevilor la o mare parte din specialitățile oferite de colegii. În linii generale, aceste deficiențe sunt reflectate direct sau indirect în majoritatea politicilor educaționale care fac referință la ÎMS.

Problemele cu care se confruntă ÎMS sunt consemnate și de autorități dintr-o altă perspectivă. Controalele efectuate de către Curtea de conturi în anii 2007-2008 la 21 de colegii cu finanțare bugetară au scos în evidență unele probleme în funcționarea acestora. Colegiile au fost verificate pentru a evalua performanța acestora, reiesind din rationalitatea și eficiența în gestionarea mijloacelor financiare, patrimoniului public și resurselor umane²¹. Principalele carențe identificate de curtea de conturi în activitatea colegiilor se refereau la:

- lipsa unei analize referitoare la necesitățile economiei naționale, realizate prin prisma conexiuni dintre ÎSP și ÎMS cu piața forței de muncă în stabilirea cotelor de înmatriculare pe specialități pe termen mediu și de perspectivă;

²¹ Raportul asupra modului de gestionare a resurselor financiare publice din exercițiul bugetar 2007, Curtea de Conturi, Chișinău, 2008.// <http://www.ccrm.md/file/raport/Raport%202007.pdf>, Raportul asupra modului de gestionare a resurselor financiare publice din exercițiul bugetar 2008 Chișinău 2009.// <http://www.ccrm.md/file/raport/Raport%20activitate%202008.pdf>

- încălcarea cadrului normativ existent privind stabilirea taxelor de studii și a taxelor de cazare în cămine;
- absența unor acțiuni de optimizare și reprofilare a unor instituții;
- lipsa unor reglementări normative în organizarea practicii de instruire a elevilor;
- absența condițiilor adecvate în desfășurarea activității educaționale - lipsă de manual, echipament și materiale didactice necesare procesului de instruire profesională a elevilor;
- încălcări referitoare la evidența contabilă în unele instituții;
- neîncheierea de către majoritatea instituțiilor a contractelor individuale cu elevii instruiți din buget privind instruirea și plasarea în câmpul muncii după absolvire²².

Cauzele principale ale acestor carențe în activitatea colegiilor au fost generate de:

- finanțarea insuficientă a instituțiilor de învățământ, caracterizată de salariile scăzute ale profesorilor și maiștrilor;
- absența unui mecanism de monitorizare permanentă asupra obținerii și utilizării eficiente a resurselor publice;
- existența unor deficiențe în raport cu metodologia de calcul a taxei de cazare în cămine, precum și de lipsa unui ghid al ME cu privire la aplicarea taxei de cazare, destinat să substituie lacunele normative;
- neconcordanța actelor normative privind retribuirea muncii personalului didactic;
- neasigurarea conformității cu cadrul legal aplicabil a operațiunilor economico-financiare;
- baza tehnico-materială neadecvată, neasigurarea cu materiale didactice pentru instruirea practică;

Recomandările Curții de Conturi tuturor

²² Raportul asupra modului de gestionare a resurselor financiare publice din exercițiul bugetar 2007, Curtea de Conturi, Chișinău, 2008.// <http://www.ccrm.md/file/raport/Raport%202007.pdf>, Raportul asupra modului de gestionare a resurselor financiare publice din exercițiul bugetar 2008

Chișinău 2009.// <http://www.ccrm.md/file/raport/Raport%20activitate%202008.pdf>

organelor publice responsabile pentru soluționarea acestor probleme vizau inițierea unui dialog în vederea optimizării și raționalizării rețelei sistemului de învățământ mediu de specialitate, reformarea și eficientizarea procesului de pregătire a cadrelor, cu extinderea conexiunilor sistemului educațional cu piața muncii, optimizarea și eficientizarea cheltuielilor bugetare alocate pentru întreținerea instituțiilor de ÎMS și elaborarea unui sistem de evaluare a activității instituțiilor ÎMS, în baza unor indicatori de măsurare a performanței.

Controlul repetat din instituțiile de ÎMS, efectuat de Curtea de Conturi a identificat aceleași probleme consemnate și anterior, ceea ce indică existența unor probleme structurale în activitatea acestor instituții. În același context, absența unor acțiuni direcționate către remedierea deficiențelor denotă faptul că, atât instituțiile de învățământ, cât și autoritățile publice au preferat să nu încearcă să remedieze problemele. În viziunea Curții de Conturi, principala cauză în persistența acelorași deficiențe constă în lipsa unei voințe manageriale a conducătorilor instituțiilor verificate, precum și pasivitatea organelor ieșiric superioare.

În pofida existenței unui sistem relativ puternic centralizat în coordonarea activității colegiilor, absența unor reglementări normative clare a unor domenii în activitatea acestora, a oferit spațiu de manevră unor manageri pentru procurarea resurselor financiare suplimentare, cu încălcarea intenționată sau neintenționată a cadrului normativ în vigoare. Pasivitatea autorităților și lipsa unor acțiuni sistematice a fost cauzată de lipsa unei concepții clare privind modul de abordare în complex a acestor probleme și lipsa de comunicare și coordonare a acțiunilor dintre diferite instanțe responsabile cu soluționarea lor. Trebuie de menționat că aceleași deficiențe și ne-regulii în activitatea colegiilor au fost identificate și în raport cu instituțiile de ÎSP.

Pozitia directorilor de colegii

De cealaltă parte a baricadei, directorii de colegii susțin că majoritatea problemelor cu care se confruntă ÎMS se datorează unui cadrul normativ imperfect și sub unele aspecte contradictoriu, care creează impedimente suplimentare

în desfășurarea unei activități eficiente. Autoritățile recunosc aceste deficiențe, dar menționează că toate aspectele contradictorii din cadrul normativ vor fi eliminate o dată cu adoptarea unui Cod nou al educației, iar în baza acestuia vor fi operate modificările și ajustările necesare în toată baza normativă care reglementează activitatea colegilor.

Există o percepție comună asupra principalelor deficiențe și probleme în activitatea instituțiilor ÎMS. Atât autoritățile, cât și managerii colegilor și studenții încadrați la acest nivel educațional, identifică aceleși dificultăți în activitatea instituțiilor. Dacă viziunile actorilor implicați sunt convergente în diagnosticarea situației, atunci ele sunt, mai degrabă divergente în raport cu alternativele de soluționare a acestor probleme.

Se conturează un acord aproape unanim a managerilor colegilor referitor la faptul că ÎMS se află la periferie în privința atenției pe care o primesc de la autorități, comparativ cu școlile profesionale și universitățile. Percepția autorităților asupra ÎMS este inadecvată, colegile fiind considerate o anomalie în sistemul pregăririi profesionale din țară.

Deși există o stabilitate relativă referitoare la cadrul normativ, schimbările din sistemul educațional nu sunt predictibile și nu există suficientă înțelegere din partea autorităților. În majoritatea cazurilor, această neînțelegere și neacceptare a colegilor, în calitate de vergă în sistemul pregăririi profesionale, derivă din necunoașterea dar și nedorița de a pătrunde în specificul ÎMS. În pofida faptului că există mecanisme de comunicare între autorități și comunitatea ÎMS, există un dezacord în privința obiectivelor ce urmărează a fi realizate. Nu există o abordare coerentă, consecventă și sistematică a problemelor cu care se confruntă ÎMS din țară, iar atitudinea autorităților în raport cu acest tip de învățământ este foarte rigidă.

Principalele subiecte aflate pe agenda ÎMS și care afectează negativ activitatea acestora sunt:

- 1. Finanțarea insuficientă.** Subfinanțarea nu permite renovarea bazei tehnico - materiale și didactice ale colegilor. Absența sau insuficiența unei baze tehnico-mate-

riale adecvate afectează calitatea procesului de instruire. Statul nu alocă resurse pentru procurarea utilajelor/echipamentelor necesare pentru amenajarea laboratoarelor specializate. În rezultatul alocării insuficiente a resurselor financiare pentru reparațiile curente și capitale, starea infrastructurii instituționale, atât blocurile de studii, cât și căminele se află într-o stare deplorabilă. De asemenea, există o serie de imperfecțiuni și contradicții în cadrul normativ referitoare la unele aspecte care reglementează managementul finanțier al instituțiilor datorită unei lipse de coordonare dintre ministerele de resort (Ministerul Educației, Ministerul Muncii, Ministerul Finanțelor). Nu sunt clare criteriile de alocare a resurselor financiare. Nu există o metodologie care să evalueze costurile de instruire pe unitate de elev în funcție de profilul specialității, iar distribuirea resurselor să se realizeze în conformitate cu necesitățile diferențiate ale instituțiilor.

- 2. Centralizarea excesivă.** Centralizarea reprezintă un impediment în activitatea colegilor. Ministerul exercită un control mult prea extins asupra unor domenii care ar putea fi descentralizate. Resursele financiare obținute de instituții din contractele de studii se gestionează de către autorități prin regulament, conform unei formule care nu permite utilizarea acestora în funcție de necesitățile specifice ale fiecărei instituții.
- 3. Instruirea practică.** Găsirea unui loc de practică pentru toți elevii este un proces foarte dificil din motivul necooperării agenților economici. Nu există un cadru normativ cu referință la desfășurarea instruirii practice a studenților în întreprinderi. Instruirea practică a elevilor trebuie să devină o responsabilitate nu doar pentru instituțiile de învățământ, ci și pentru agenții economici care beneficiază de forță de muncă calificată. Întreprinderile nu poartă nicio responsabilitate pe durata practiciei. Se impune elaborarea unui

mecanism prin care agenții economici să fie obligați sau stimulați să participe mai activ în procesul de instruire profesională a studenților.

4. **Taxa de cămin.** Taxa de cămin este foarte redusă și nu corespunde cu costurile reale suportate de instituții pentru întreținerea unui elev. Creșterea prețurilor la serviciile comunale nu a fost însotită și de o creștere a taxelor de cămin. Statul subvenționează în proporție redusă cheltuielile de întreținere a căminelor. Nu este clară metodologia de calcul a taxei de cămin. Trecerea căminelor la autogestiune ar soluționa parțial problema și ar scuti statul de cheltuieli suplimentare. Un efect secundar al acestei politici ar putea fi o cerere redusă din partea studenților.
5. **Taxa de studii.** Reglementarea centralizată a mărimii taxelor de studii de către autorități afectează considerabil situația materială a ÎMS. Taxele de studii nu reflectă costurile reale suportate de instituții în procesul de instruire pe unitate de elev, din acest considerent fiind necesară mărirea acestora pentru a le ajusta la nevoie și cheltuielile reale. În prezent, taxele acoperă aproximativ doar jumătate din costurile suportate de instituții în procesul educațional.
6. **Locațiunea spațiilor neutilizate.** Darea în arendă a unor spații neutilizate este un proces dificil, datorită obstacolelor și tergiversărilor impuse de către Ministerul Educației. Aprobarea și semnarea greoaie a contractelor de arendă de către autorități este rezultatul unei ambiguități din Legea Învățământului care reglementează acest aspect, fapt ce creează dificultăți în relațiile dintre instituțiile de învățământ și organele financiare de control ale statului, care verifică activitatea economică a instituțiilor. Prin lege se interzice înstrăinarea și transmiterea edificiilor, construcțiilor și terenurilor aferente, care aparțin instituțiilor de învățământ, în alte scopuri decât cele

pentru instruire, educație și luminare culturală, instituțiile de învățământ nu pot da în arendă localurile care le aparțin, decât cu acordul organelor ierarhic superioare.

O atitudine mai flexibilă a Ministerului Educației în raport cu arenda spațiilor neutilizate de către colegii ar permite acoperirea parțială necesitățile de ordin finanțiar ale acestora. O problemă specifică în acest context este cea a cantinelor studențești. Dacă cantinele se află în gestiunea instituției de învățământ, atunci costurile de întreținere pentru asigurarea funcționării sunt foarte mari. În cazul închirierii spațiilor conform destinației, prețurile la serviciile prestate vor fi majorate, deoarece vor trebui să încorporeze prețul chiriei. Reiesind din faptul că majoritatea spațiilor în care acestea sunt amplasate sunt extinse ca suprafață, costurile pentru chirie vor fi considerabile și neattractive pentru potențialii agenți economici care prestează acest tip de servicii.

7. **Nomenclatorul Specialităților.** Nomenclatorul specialităților utilizat în prezent de colegii nu corespunde cerințelor actuale. Colegiile utilizează nomenclatorul elaborat în 2000, nomenclator comun pentru învățământul superior și ÎMS. În timp ce pentru învățământul universitar și școlile profesionale sunt elaborate nomenclatoare ajustate, ÎMS nu dispune de un asemenea act necesar care trebuie elaborat reiesind și din raportarea la învățământul universitar, în condițiile reglementării sistemului de credite transferabile pe verticală. Se impune revizuirea clasificatorului ocupațiilor, pentru a fi clară calificarea obținută de absolvenții colegiilor, iar nomenclatorul trebuie racordat în conformitate cu standardele profesionale.
8. **Sistemul de credite transferabile.** Sistemul de credite transferabile reprezintă un subiect esențial pentru evitarea suprapunerii obiectelor din colegii și

universități, dar acest subiect este unul neagreabil pentru universități, care opun rezistență, nedorind recunoașterea calificativelor obținute de către elevi în colegii, iar în consecință, reducerea duratei studiilor cu un an pentru absolvenții colegiilor care-și continuă studiile la universități. Motivul declarat al rezistenței universitare este numărul mic de studenți pentru a forma grupe separate în scopul acoperirii cheltuielilor de instruire. Motivul nedeclarat este de ordin financiar – reducerea duratei studiilor cu un an presupune și reducerea termenului plații contractului. Introducerea sistemului de credite transferabile pe verticală este necesară pentru armonizarea pe verticală a tuturor nivelelor educaționale.

- 9. Pregătirea slabă a elevilor.** Pregătirea slabă a contingentului de elevi care vin în colegii după treapta gimnazială. Tânării din zona rurală sunt mai slab pregătiți, deși reușita școlară este mai bună comparativ cu tinerii din mediul urban. În procesul de admitere este necesară impunerea unor filtre pentru a selecta elevii dotați. Formula actuală de admitere este doar în baza examenului de bacalaureat.
- 10. Cadrele didactice.** Asigurarea unor studii de calitate presupune crearea unor condiții de muncă și trai decente pentru cadrele didactice. În unele colegii, în jur de 50% din totalul cadrelor didactice locuiesc în cămine. La unele colegii/specialități există deficit de cadre didactice tinere, unele cadre tinere nu rezistă și abandonează locul de muncă în favoarea altor ocupații.

Atât autoritățile, cât și managerii colegiilor împărtășesc o perceptie comună în raport cu principalele probleme cu care se confruntă colegiile și sunt conștiente de cauzele care generează aceste disfuncții. Principalul obstacol în soluționarea lor este însă discordanța în privința instrumentelor de soluționare a lor.

§ 2. Percepția beneficiarilor asupra studiilor în cadrul ÎMS

Necesitatea colegilor ca treaptă de instruire în sistemul pregătirii profesionale este dificil de contestat, în condițiile social-economice actuale din Republica Moldova. Întrunirea următoarelor condiții în cadrul colegiilor au contribuit la cristalizarea unei asemenea opțiuni pentru un grup distinct de absolvenți ai școlilor și liceelor:

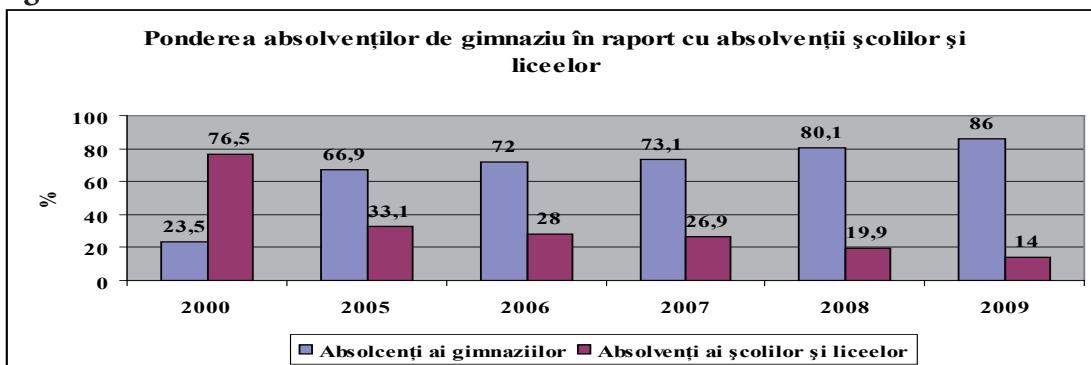
- a. admiterea la colegii după treapta gimnazială;
- b. posibilitatea obținerii diplomei de bacalaureat;
- c. însușirea unei specialități într-un termen relativ redus comparativ cu studiile superioare, în pofida unei diplome inferioare ca valoare.

Procesul de admitere și înmatriculare la colegii în ultimii 10 ani a înregistrat modificări structurale radicale, în raport cu profilul celor care doresc să-și urmeze studiile la colegii. Odată cu schimbarea condițiilor de admitere la colegii, numărul absolvenților gimnaziilor care au dorit să-și urmeze studiile la colegiu a crescut considerabil, pe fundalul scăderii numărului absolvenților școlilor medii și liceelor. Această tendință s-a accentuat în anul curent de studii, manifestându-se o dominare și mai pronunțată a contingentului absolvenților de gimnaziu în raport cu cel al școlilor și liceelor. Astfel, din numărul total de circa 32 mii elevi din sistemul colegiilor, 27,5 mii erau după treapta gimnazială și doar 4,5 mii cu studii medii și liceale²³, ceea ce reprezintă un raport de 86% la 14% din total.

Numărul acestora este relativ mic și cu siguranță nu va crește în condițiile actuale, indiferent de traseul pe care îl vor urma colegiile și indiferent de calitatea studiilor oferite de acestea. Acest fapt se datorează aderării Republicii Moldova la procesul de la Bologna și reducerii termenului studiilor universitare pentru absolvenții liceelor cu un an, ceea ce însemnă că absolvenții liceelor vor prefera, mai degrabă, 3 ani de studii la universitate decât doi ani de studiu la colegiu,

²³ Învățămîntul mediu de specialitate din Republica Moldova.// <http://www.edu.md/?Lang=ro&MenuItem=8&Article=973>

Figura 6

în virtutea diplomei de studii universitare și, respectiv, a calificării superioare.

Dacă în condițiile anterioare, durata studiilor (4 ani pentru absolvenții liceelor și 5 ani pentru absolvenții școlilor medii de cultură generală) cumulată cu taxele de studii mai înalte la universitate, puteau fi factori descurajatori pentru unii absolvenți ai școlilor și liceelor, acestea preferând colegiile (2 ani de studii și taxe de școlarizare mai mici), atunci o dată cu reducerea termenului de studii la universitate, acestea au devenit mult mai atractive, datorită structurii noi a învățământului universitar. Este evident că colegiile sunt afectate puternic de „surgerea” absolvenților școlilor și liceelor către universitate, concomitent fiind atractive pentru absolvenții gimnaziilor. Diagrama de mai jos reflectă procentual această compoziție.

De asemenea, remarcăm că nu a existat o competiție puternică dintre colegii și școliile profesionale pentru absolvenții gimnaziilor. Contingentul elevilor din cadrul învățământului secundar profesional a rămas relativ constant în ultimii 10 ani, ceea ce indică existența unui grup de elevi care aleg școlile profesionale drept opțiune de formare profesională.

În acest context, se impune elucidarea raționamentelor care sunt relevante în decizia elevilor de a studia anume la colegiu și anume după gimnaziu, reieșind din faptul că acest grup constituie „partea leului” din totalul studenților care învață în instituțiile de ÎMS²⁴. În percepția studenților din colegii, raționamentele sunt:

- continuarea studiilor la colegiu în calitate de opțiune educațională este o decizie conștientă, bazată pe un spirit pragmatic

24 Notă: Concluziile sunt făcute în baza a 6 focus-grupuri desfășurate cu participarea elevilor din colegiile financiar-bancar, politehnici și de transporturi de la specialități și promoții diferite.

și o analiză a beneficiilor derivate de aici;

- avantajele colegiului în percepția studenților sunt studiile de calitate superioară, în particular, comparativ cu studiile din liceele din zona rurală, astfel, colegiile fiind identificate drept instituții ce oferă o perspectivă mai bună;
- beneficiile principale pe care le oferă colegiile sunt obținerea diplomei de bacalaureat și obținerea unei specialități, ceea ce le oferă posibilitatea ca după absolvire să se angajeze câmpul muncii, sau să combine munca cu studiile la universitate la secția cu frecvență redusă;
- colegiile sunt identificate drept modalitatea cea mai rapidă de a obține o profesie;
- alegerea unui colegiu anumit sau a unei specialități concrete a fost făcută reieșind din discuțiile cu părinții, rudele, prietenii, cunoștințele care activează în aceleași domenii cu specialitățile alese, deși unii dintre elevi au decis în mod independent ce specialitate vor să studieze;
- alegerea unei specialități concrete este, în majoritatea cazurilor, o combinație dintr-un pragmatism în raport cu planurile de viitor și vocația pentru specialitatea respectivă.

Aceste argumente sunt foarte relevante în raport cu motivația de a studia la colegiu. Din această perspectivă, colegiile nu constituie o opțiune accidentală sau un remediu, ci o opțiune clar conștientizată și asumată de către cei care aleg colegiile ca formă de instruire. Mai mult decât atât, colegiile beneficiază de o imagine pozitivă în societate, reieșind din faptul că rețeaua cunoștințelor, rudelor, prietenilor are un rol semnificativ în alegerea colegiilor drept opțiune educațională,

iar componenta vocațională din cadrul studiilor la colegiu, reprezintă un punct forte în raport cu pregătirea teoretică din licee. Din cele expuse, se conturează foarte clar un profil al studentului de la colegiu, profil derivat din specificul colegiilor în calitate de instituții care și-au creat o nișă distinctă pe piața educațională autohtonă. Cu toate acestea, activitatea colegiilor nu este scutită de deficiențe sub mai multe aspecte ale procesului de studii.

Deficiențe în activitatea colegiilor (vizuinea studenților).

Există o serie de probleme cu care se confruntă studenții din colegii și care afectează calitatea procesului de studii și calitatea instruirii practice ca viitori specialiști.

Baza didactică. Există o unanimitate de opinii în privința bazei didactice învechite și necorespunzătoare cu cerințele pieței. Materialul didactic, în special, literatura de specialitate din biblioteci este în mare parte în limba rusă și este de asemenea veche. Această situație este caracteristică mai ales pentru instituțiile și specialitățile cu profil tehnic, în care literatura de specialitate este cu preponderență din perioada sovietică. Chiar și atunci când există materiale didactice noi și adaptate la cerințele actuale, acestea sunt insuficiente. Reieseind din faptul că în colegii metoda de instruire este de tip școlar, lipsa materialelor didactice creează dificultăți suplimentare în procesul de învățământ, deoarece elevii sunt obligați să se pregătească sistematic pentru ore.

Baza tehnico-materială. Baza tehnico-materială constituie subiectul central în asigurarea unui proces de instruire calitativ sub aspectul instruirii profesionale, deoarece existența ei asigură formarea și dezvoltarea unor aptitudini și competențe la studenți în calitate de specialiști, iar profesionalismul reprezintă garanția competitivității lor pe piața muncii. Însă, și la acest capitol există un deficit considerabil în cadrul colegiilor. Baza tehnico-materială din colegii este învechită, uzată și nu corespunde cu ceea ce există în întreprinderi. Situația respectivă este caracteristică, în particular, pentru instituțiile și specialitățile care necesită utilaje și laboratoare specializate. Majoritatea specialităților tehnice necesită asemenea utilaje pentru instruirea profesională a studenților.

Procesul de studii. În opinia studenților

lor din colegii, calitatea procesului de studii este afectată de următorii factori:

- unele reforme din sistemul de învățământ se fac peste noapte, fără a lua în considerație consecințele și grupurile afectate;
- supra-teoretizarea materiei de studiu, fără o conexiune clară cu aplicarea cunoștințelor în activitatea practică;
- expunerea sofisticată a materialului, fapt care face dificilă asimilarea și însușirea materialului;
- supraîncărcarea programului de studii din contul unor discipline sau subiecte inutile și învechite care nu sunt relevante pentru pregătirea lor profesională
- supraîncărcarea programului de studii cu discipline generale;
- neconcordanța dintre materia predată și ceea ce se cere pe piața muncii.

Existența acestor deficiențe afectează evident calitatea procesului de studii, dar unele dintre problemele identificate trebuie analizate într-un context mai larg. Spre exemplu, supraîncărcarea programului de studii cu discipline generale, care nu au nici o tangență cu specialitatea, reflectă, de facto, programa liceală, aceasta fiind obligatorie din moment le este asigurată susținerea bacalaureatului în cadrul colegiilor. Astfel, optimizarea planurilor de studii prin reducerea materialului la obiectele care nu sunt legate strict de specializare la treapta liceală este imposibilă. Supraîncărcarea se datorează ponderii obiectelor de specialitate din planul de studii la treapta liceală.

Procesul de instruire practică. Instruirea practică reprezintă un element esențial în procesul de pregătire profesională și studenții au așteptări mari la acest comportament. Începând cu predarea obiectelor de specialitate și finisând cu practica în cadrul întreprinderilor, există dificultăți. Principala problemă în raport cu predarea obiectelor de specialitate se referă la neconcordanța dintre ceea ce se predă și ceea ce se cere pe piața muncii. Studenții remarcă faptul că instituțiile ar trebui să selecteze și să actualizeze materialul de studiu în corespondere cu cerințele pieței muncii.

A doua dimensiune a instruirii practice se referă direct la desfășurarea practicii în cadrul întreprinderilor. Majoritatea studenților întâm-

în pină dificultăți majore în procesul de desfășurare a practicii, care, deseori este pur formală, nu se desfășoară conform destinației și nu este relevanță pentru pregătirea lor profesională. În opinia lor, agenții economici trebuie să participe la pregătirea profesională a studenților, deoarece sunt cei care beneficiază de forță de muncă calificată. Statul trebuie să participe mai activ în instruirea practică a studenților, utilizând diverse instrumente, obligând sau stimulând participarea mai activă a întreprinderilor în acest proces prin instituirea unor parteneriate real funcționale dintre instituțiile de învățământ și agenții economici. Problemele legate practică sunt generate și de faptul că nu sunt clar delimitate responsabilitățile dintre actorii implicați în acest proces.

Pe lângă aceste dificultăți care afectează direct calitatea procesului de studiu, există o serie de alte probleme specifice care afectează contingentul de elevi din colegii.

- a. Procesul de admitere la universități este considerat inechitabil și discriminatoriu, deoarece admiterea în instituțiile superioare este efectuată în aceeași bază ca și absolvienții liceelor teoretice, în pofida unei diferențe considerabile dintre nivelul de pregătire a absolvienților liceelor și a absolvienților colegiilor. Absolvienții colegiilor la momentul înmatriculării la facultate dețin calificarea de specialist de nivel mediu.
- b. Procesul de admitere în colegiu exclusiv în baza diplomelor de bacalaureat este considerat nesatisfăcător, deoarece media din diploma de bacalaureat nu corespunde întotdeauna cu cunoștințele și aptitudinile reale ale elevilor.
- c. Existenza unor instituții non-formale, atât în cadrul colegiilor, cât și la nivel social, constituie un impediment în procesul de studii, dar și în căutarea unui loc de muncă.

În viziunea studenților, soluționarea majorității acestor probleme presupune o cooperare mai intensă dintre stat și instituțiile de învățământ. Autoritățile trebuie să ofere un suport mai consistent instituțiilor de învățământ, în condițiile în care solicită de la acestea randament, evaluat în forță de muncă calificată pentru economia țării.

Aspecte pozitive în activitatea colegiilor (viziunea studenților și a directorilor)

Persistența unor deficiențe în activitatea colegiilor, paradoxal și surprinzător, nu afectează semnificativ satisfacția per ansamblu a elevilor în raport cu procesul de studii din colegii și imaginea pozitivă a instituțiilor la care studiază. În pofida tuturor problemelor remarcate, s-a conturat foarte clar tendința pozitivă în evaluarea activității instituțiilor la care studiază. Următoarele aspecte pozitive în activitatea colegiilor sunt:

- a. majoritatea evaluatează pozitiv calitatea predării, atât la obiectele generale, cât și la obiectele de specialitate, deși menționează deficitul de cadre tinere și calificate și vârsta înaintată a profesorilor;
- b. procesul de studii organizat după sistemul școlar este evaluat în termeni pozitivi, acesta obligând elevii să se pregătească sistematic pentru lecții, iar monitorizarea intensă a procesului educațional asigură calitatea studiilor;
- c. atitudinea profesorilor la colegiu este mai personalizată comparativ cu universitatea, iar profesorul dedică mai mult timp în explicarea materialului în scopul facilitării însușirii materialului, ceea ce reprezintă un avantaj al colegiilor în raport cu universitățile;
- d. colegiul este un loc foarte bun pentru procesul de socializare și integrare a acestora în societate.

Beneficiile studiilor în colegiu identificate de studenți sunt în concordanță cu viziunea managerilor.

Majoritatea directorilor de colegii exprimă o convingere fermă în raport cu necesitatea colegiilor în sistemul educațional și enumeră o serie de avantaje și beneficii pe care le oferă sistemul ÎMS în raport cu universitățile și școlile profesionale, fapt care le permite absolvenților acestor instituții să fie competitivi pe piața muncii. Cele mai importante dintre beneficiile pe care

le oferă colegiile în conexiune cu piața muncii în viziunea conducerilor acestor instituții sunt:

- combinația adecvată dintre instruirea teoretică și practică, evitându-se extremități sau învățarea îngustă din școlile profesionale, iar combinarea a două standarde educaționale oferă elevilor posibilitatea să-și formeze o viziune de ansamblu mai adecvată asupra statutului social și profesional propriu;
- metoda școlară de instruire ce asigură o pregătire sistematică și riguroasă a elevilor;
- caracterul aplicativ al procesului didactic, reieșind din ponderea însemnată a numărului de ore la obiectele de specialitate (circa 40%) și obligația studenților de a pregăti lucrări de laborator;
- funcția de socializare realizată de colegii prin formarea și educarea unor persoane responsabile și cultivarea unor valori care să faciliteze integrarea absolvenților în societate nu doar în calitate de specialiști, dar și în calitate de cetățeni activi;
- colegiile reprezintă o opțiune educațională optimă pentru absolvenți treptei gimnaziale din mediul rural, datorită calității superioare a studiilor și posibilității de a obține diplomă de studii generale și diplomă de specialitate, fapt care le asigură mai multe opțiuni în raport cu planurile de viitor;

- existența unei tradiții în pregătirea specialistilor în domeniile respective, având o imagine pozitivă și atractivă pentru potențialii studenți.

Concomitent cu avantajele instituționale, managerii colegiilor identifică punctele forte ale studenților din colegii, prin urmare:

- studenții de la colegiu nu sunt pretențiози comparativ cu cei de la universități și sunt conștienți de faptul că avansarea în carieră se face începând de la treptele inferioare ale specialității respective;
- absolvenții colegiilor pot suplini poziții de execuție complicată și de management mediu și inferior;
- în virtutea instruirii teoretice primite, studenții posedă o cultură a comunicării superioară în comparație cu absolventul învățământului secundar profesional;
- pot gestiona procese tehnologice complexe propuse de ingineri, prin distribuirea responsabilităților către nivelele inferioare în procesul de producție.

În pofida persistenței unor probleme structurale în cadrul ÎMS, aceste date sugerează o conexiune suficient de puternică între furnizorii și beneficiarii de servicii educaționale la acest nivel, atestând existența unei coeziuni sistemice în plan intern.

CAPITOLUL III. DIMENSIUNEA ECONOMICĂ A SISTEMULUI EDUCAȚIONAL

§ 1. Costurile educației: investiție sau consum?

Evaluarea finanțării învățământului profesional la toate nivelele dintr-o perspectivă comparativă oferă o imagine mai clară a locului fiecărui nivel în structura de alocare a resurselor financiare.

Modul în care este finanțat învățământul este un indicator relevant privind preferințele autorităților publice în raport cu fiecare verigă a sistemului educațional. Totuși, finanțarea poate reflecta persistența unui patern distributiv preexistent, care stă la baza alocării resurselor financiare pentru diverse trepte educaționale. Pentru a evalua finanțarea la toate treptele instruirii profesionale, am analizat o serie de indicatori, care direct sau indirect reflectă costurile învățământului, clarificând dilema eficienței cheltuielilor educaționale.

Raportul cadru didactic/elev.

Corelația dintre profesor/elev reprezintă un indicator utilizat frecvent în analiza calității învățământului la toate treptele sistemului educațional și reflectă indirect cheltuielile pentru educație. Două situații din combinarea acestor variabile prezintă riscuri semnificative pentru orice sistem educațional:

1. În cazul unei raport disproporționat dintre numărul mare de cadre didactice în raport cu numărul de elevi, costurile pentru sistemul educațional vor fi mai ridicate. Concomitent însă, mai multe cadre didactice raportate la mai puțin elevi semnifică un proces de instruire mai calitativ, reieseind din abordarea mai individualizată în procesul de instruire.
2. În cazul unui raport disproporționat în direcția opusă – existența unui efectiv

numeros de elevi în condițiile insuficienței cadrelor didactice, implică o calitate scăzută a procesului de instruire.

În Republica Moldova constatăm situații diferite privind dinamica raportului profesor/elev pentru cele trei nivele educaționale.

Școlile profesionale sunt instituțiile care au înregistrat cel mai strâns rezultat în ultimii 20 de ani în relația dintre cele două variabile. Cu o singură excepție, în anul de studiu 1998-1999, raportul profesor/elev a fost permanent aproxi-mativ 1/10, adică un cadru didactic la 10 elevi. Acest raport presupune asigurarea unui proces de instruire calitativ, dar cererea elevilor a fost permanent redusă, în pofida existenței unei rețele foarte extinse pe tot teritoriul țării, ceea ce sugerează că ÎMS are o imagine neattractivă pentru potențialii beneficiari. Mai mult decât atât, situația nu s-a îmbunătățit semnificativ nici în rezultatul unei atenții sporite din partea autorităților în ultimii 5-6 ani.

Colegiile se plasează pe locul doi în evaluarea situației conform acestui indicator. În cazul colegiilor, fluctuațiile au fost mult mai accentuate, comparativ cu școlile profesionale. De la un coraport de circa 1/16 în 1990-1991 s-a produs o scădere dramatică până la 1/9 în 2002-2003, anul în care s-a produs reforma colegiilor și după care aceste instituții au înregistrat o ameliorare constantă a situației. În rezultatul acestei tendințe ascendente, între 2007-2009 ele au depășit cota înregistrată la începutul anilor '90, dar cu o scădere semnificativă în anul curent.

Universitățile au înregistrat o creștere constantă de la 1/13 în 1990-1991 până la 1/20 în 2005-2006, după care tendința a urmat o traiectorie descendentală sub impactul intervenției guvernamentale prin intermediul planurilor de înmatriculare stabilite de guvern. În anul curent de studii acest coraport este de 1/18. În tabelul de mai jos este reflectată situația pentru anii de studii în particular.

Tabelul 6. Raportul dintre numărul de elevi/studenți pe unitate didactică

	1990/91	1995/96	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00	2000/01	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Școli profesionale	10,2	9,9	10	10,2	20,3	9,2	9,9	10,2	10,4	9,7	10,3	9,6	10	10,3	9,9
Colegii	15,7	11,9	13,3	14,3	12,4	11,5	10,5	9	10,6	12,4	13,7	15,1	16	16,1	13,4
Universități	12,7	12,7	13,2	14,3	15,5	15,2	14,9	17,1	18,1	19,4	20,3	19,5	19	18	18

Sursa: Calculat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>

Această discrepanță dintre diferite nivele de instruire cu referință la raportul unitate didactică/elev este relevantă în privința finanțării, deoarece reflectă costurile mai ridicate ale ÎSP, comparativ cu colegiile și universitățile, deși situația este mult mai complexă.

Cheltuieli totale pentru educație

Evaluarea finanțării pe trepte educaționale implică unele dificultăți, reieșind din absența unor date disponibile pentru o perioadă mai îndelun-

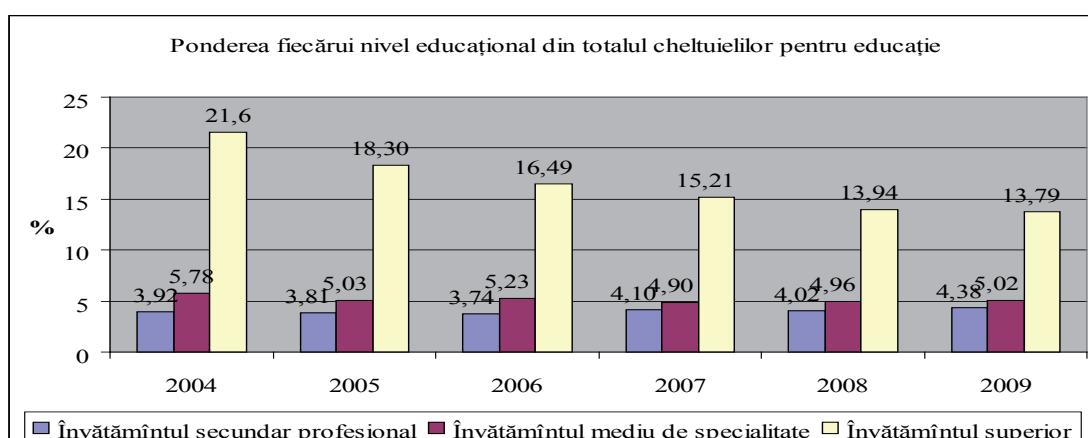
gată de timp. Deși datele disponibile reflectă doar situația din ultimii 6 ani, tendințele care s-au conțurat în această perioadă sunt suficient de clare în privința dinamicii finanțării ÎSP, ÎMS și ISI.

Doi indicatori sunt relevanți pentru a determina poziția fiecărui nivel în ansamblu: volumul cheltuielilor totale și numărul studenților cu finanțare bugetară. Pentru primul indicator, tabelul de mai jos reflectă sumele alocate pentru fiecare, iar diagrama indică ponderea subsistemelor educaționale în alocarea finanțării din totalul cheltuielilor pentru educație.

Tabelul 7

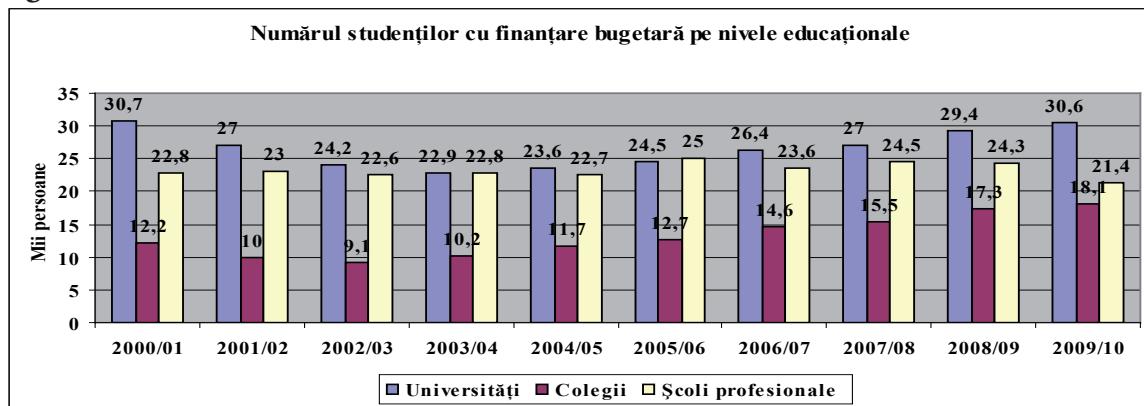
Cheltuielile pentru ÎSP, ÎMS și IS (mln. lei)						
	2004	2005	2006	2007	2008	
Învățământul secundar profesional	67 767,80	102 833,60	134 991,10	174 245,10	208 542,50	248 141,40
Învățământul mediu de specialitate	99 833,10	135 765,00	188 863,00	208 553,50	256 740,40	284 646,70
Învățământul superior	373 173,30	494 597,10	594 691,60	646 346,50	722 032,00	781 333,00
Total cheltuieli pentru educație	1 727 000,00	2 696 900,00	3 605 800,00	4 248 600,00	5 178 300,00	5 666 000,00

Sursa: Elaborat după datele Ministerului Finanțelor, edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>,

Figura 7

Sursa: Elaborat după datele Ministerului Finanțelor, edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>,

Figura 8

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>,

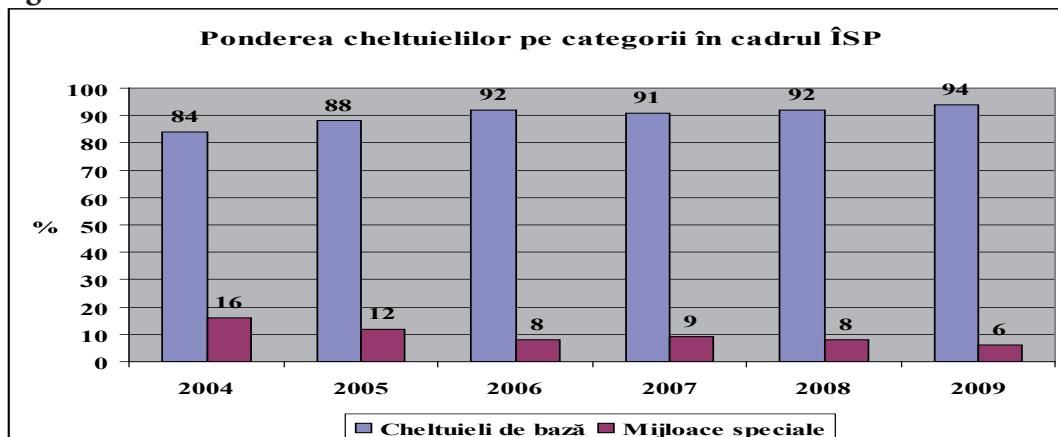
Datele din tabel și diagramă trebuie analizate împreună pentru a înțelege schema de finanțare a subsistemelor educaționale. Comparația cifrelor din tabel cu cota parte a fiecărui nivel din totalul cheltuielilor pentru educație, constatăm că, deși volumul resurselor financiare a crescut substanțial pentru toate treptele, cota parte a cheltuielilor pentru ÎSP și ÎMS din totalul cheltuielilor a rămas aproape neschimbată. O situație diferită se conturează în raport cu învățământul universitar. Se înregistrează o reducere în cota parte deținută de către universități din totalul cheltuielilor pentru educație, chiar dacă volumul finanțării a fost în creștere și pentru universități. Această structură a volumului finanțării sugerează că alocarea resurselor financiare pentru instruire a fost efectuată în baza unui model distributiv incremental. Incrementalismul, în acest context, presupune o creștere continuă a volumului finanțării fără a produce rezultatele scontate, din cauza structurării ineficiente a cheltuielilor pe categorii. Acest tip de bugetare păstrează aproape intact ponderea acelorași categorii de cheltuieli din total în pofida creșterii volumului finanțării per ansamblu.

De exemplu, raportul dintre cheltuielile curente și cheltuielile capitale a rămas în mare parte neschimbăt, deoarece plata salariilor și burzelor a consumat cea mai mare parte din resursele financiare, în defavoarea renovării și modernizării utilajului și echipamentelor necesare procesului de instruire practică. Aceasta este valabil în special pentru ÎSP și ÎMS, ceea ce înseamnă că nu a existat practic nicio metodologie de evaluare a necesităților corelate cu volumul finanțării

pentru fiecare nivel. Descreșterea cu 1/3 a cotei universităților din total se datorează în cea mai mare parte ingerinței fostei guvernări în procesul de admitere, intervenție care a schimbat însă structura finanțării învățământului universitar, afectând concomitent și costurile pentru celelalte nivele educaționale.

Pentru al doilea indicator, diagrama de mai jos reflectă dinamica numărului de elevi cu finanțare bugetară. Fluctuațiile pentru fiecare treaptă educațională în efectivul de studenți care au beneficiat de resursele publice în procesul de instruire, reflectă doar parțial **statutul** fiecărei trepte educaționale în ierarhia atenției primite din partea autorităților.

Deși fluctuațiile cele mai sensibile în dinamica numărului de studenți cu finanțare bugetară vizează sistemul universitar, acestea au beneficiat, per ansamblu, de cel mai mare număr de studenți instruiți din contul statului. Aceeași situație este caracteristică și pentru ÎSP, cu diferență notabilă că numărul elevilor instruiți din contul statului coincide cu numărul total de elevi din cadrul rețelei ÎSP. Nu există discrepanțe majore între efectivul de studenți cu finanțare bugetară ale acestor două nivele. Spre exemplu, în perioada 2002-2008, cifrele sunt comparabile pentru ambele trepte de instruire. O situație diferită se profilează în raport cu colegiile, care au înregistrat cele mai slabe rezultate, în pofida unei creșteri constante a efectivului de elevi cu finanțare bugetară, începând cu 2002. Spre deosebire de universități, care au compensat deficitul finanțării publice prin resursele din contracte și școlile profesionale, beneficiare a unei finanțări

Figura 9

Sursa: Elaborat după datele Ministerului Finanțelor.

aproape integrale, colegiile au fost limitate din ambele părți. Această situație sugerează că ÎMS s-a aflat la periferia atenției autorităților publice.

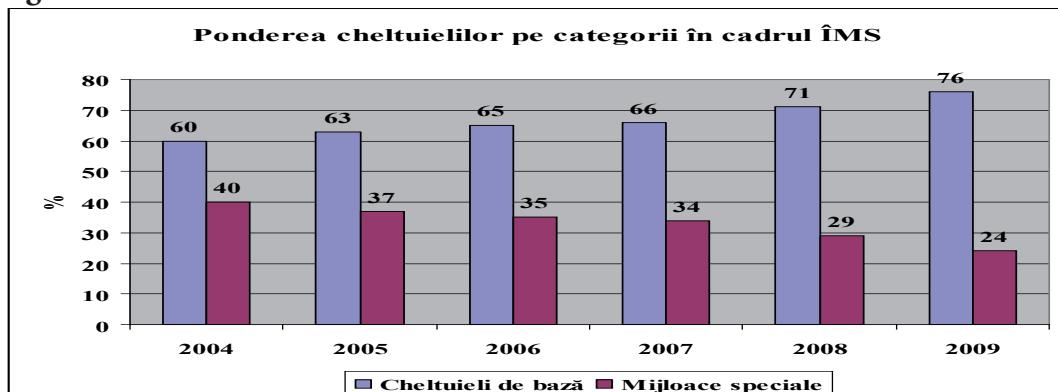
Structura mijloacelor financiare

Volumul finanțării ca indicator nu este suficient pentru identificarea costurilor pentru fiecare nivel și a eficienței în alocarea resurselor. Sub acest aspect, este necesară analiza structurii mijloacelor și a costurilor pe unitate de elev pentru fiecare treaptă educațională. Mai întâi vom analiza structura mijloacelor financiare și ponderea fiecărei categorii în total, apoi cheltuielile pe unitate de elev. Finanțarea se efectuează din contul a două categorii, mijloacele de bază (cheltuielile bugetare) și mijloacele speciale (cheltuielile extrabugetare). În cea mai mare parte mijloacele speciale se formează din taxele de studii. Există deosebiri semnificative dintre cele trei subsisteme educaționale în raport cu cota parte a fiecărei

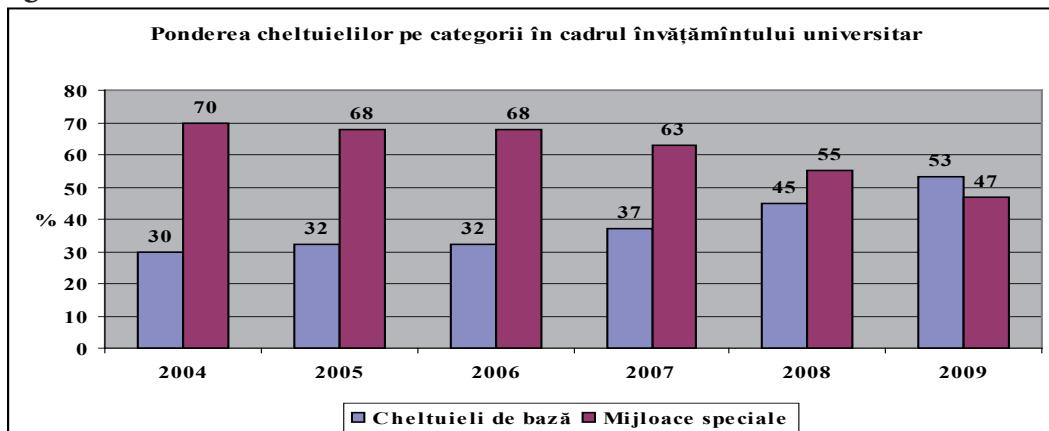
categorii de cheltuieli din total.

Pentru școlile profesionale raportul dintre cheltuielile bugetare și cheltuielile extrabugetare este cel mai disproporționat. Diagrama de mai jos elucidează această situație, conțurându-se o tendință de creștere a cheltuielilor bugetare.

În raport cu colegiile, constatăm o tendință similară ca și în cazul școlilor profesionale, de reducere a finanțării din contul mijloacelor speciale și creștere a volumului finanțării bugetare. Spre deosebire de ÎSP, cota parte a resurselor extrabugetare la nivelul ÎMS, este însă mult mai substanțială. Reducerea s-a produs pe fundalul intervenției guvernamentale prin fixarea cantumului taxelor de studii pentru colegii începând cu 2007, fapt care a afectat capacitatea acestora de a atrage resurse financiare suplimentare și le-a făcut mai dependente de finanțarea publică, iar în consecință a fost limitată autonomia acestora în utilizarea mijloacelor financiare în dependență de necesitățile specifice ale instituțiilor.

Figura 10

Sursa: Elaborat după datele Ministerului Finanțelor.

Figura 11

Sursa: Elaborat după datele Ministerului Finanțelor.

Universitățile au înregistrat dinamica cea mai spectaculoasă privind raportul dintre cheltuielile bugetare și cheltuielile extrabugetare. Dacă în 2004 ponderea finanțării de la buget constituia doar 30% din totalul cheltuielilor, atunci în anul 2009 cota parte a crescut la 53%. Această creștere a volumului resurselor financiare publice pe fundalul reducerii resurselor adunate din contractele de studii într-un interval atât de scurt este extrem de interesantă, analizată din perspectiva limitării autonomiei universitare, cumulată cu raționamentele de ordin electoral.

Tendința comună pentru toate treptele de instruire reflectă o creștere a volumului finanțării din partea statului și reducerea concomitentă a dependenței de mijloacele extrabugetare. Dacă pentru școlile profesionale este clară această prezență a statului, prin reglementarea cadrului normativ care garantează pregătirea secundară profesională pentru cei care își continuă studiile la această treaptă, atunci intervenția pe piața educațională, în raport cu ÎMS și învățământului universitar, a avut un subtext electoral evident, din moment ce erau cunoscute problemele sistemicе privind neficiența mecanismului de finanțare, mai ales, cu referință la ÎSP și ÎMS.

Costurile de instruire pe unitate de elev

Cel mai relevant indicator de evaluare a eficienței cheltuielilor statului pentru instruirea elevilor este reprezentat de cheltuielile suportate pe unitate de elev la fiecare nivel educațional. Astfel, putem evalua performanța fiecărui nivel de instruire și locul său în schema distributivă a resurselor financiare.

Alocarea resurselor financiare s-a produs într-o manieră neuniformă între diverse nivele, dar tendința generală a fost creșterea constantă a cheltuielilor educaționale pe unitate de elev. Tempoul cu care s-a produs creșterea a fost de asemenea disproportională între nivele educaționale. Școlile profesionale au beneficiat de cea mai mare creștere a volumului finanțării pe unitate de elev, de la 2978 lei în 2004 la 10224 lei în 2009, o creștere substanțială ce echivalează cu un coeficient de 3,4. Această alocare substanțială a resurselor constituie o dovedă incontestabilă a atenției deosebite acordate ÎSP din partea guvernării precedente.

Costurile educaționale pe unitate de elev în cadrul învățământului superior au crescut, de

Tabelul 8

Costurile totale pentru instruirea unui elev la fiecare nivel educațional pentru un an de studii (unitatea de măsură – lei)							
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Media pentru toată perioada
Învățământul secundar profesional	2978	4531	5399	7366	8510	10224	6501
Învățământul mediu de specialitate	5531	5748	6979	6900	8200	8709	7011
Învățământul superior	3588	4318	4714	5050	5873	6802	5057

Sursa: Calculat după datele Ministerului Finanțelor

asemenea semnificativ, de la 3588 lei în 2004 la 6802 lei în 2009, o creștere de 1,9 ori.

În raport cu colegile creșterea cheltuielilor educaționale pe unitate de elev a fost însă cea mai redusă, de la 5531 lei în 2004 la 8709 lei în 2009, ceea ce reprezintă o creștere cu 1,6 ori. Creșterea lentă pentru colegii este rezultatul persistenței unor cheltuieli ridicate pe toată durata analizată. Evoluția cheltuielilor pe fiecare an în particular este redată în tabelul de mai jos.

Media pentru toată perioada analizată indică faptul că costurile de instruire pentru un elev au fost cele mai mari în cadrul ÎMS, urmat de ÎSP. Instituțiile de învățământ superior au suportat cele mai mici cheltuieli în procesul de instruire. Aceasta se explică prin faptul că universitățile au încadrat un efectiv numeros de elev și costurilor tradițional inferioare în cadrul învățământului general, comparativ cu învățământul profesional.

Datele generale elucidează doar parțial situația reală în privința cheltuielilor pe unitate de elev din cadrul sistemului educațional, deoarece reflectă cheltuielile cumulate din banii publici și mijloacele acumulate de instituții din taxele de studii. Analiza structurii cheltuielilor pe unitate de elev reflectă mult mai adevarat finanțarea din partea statului.

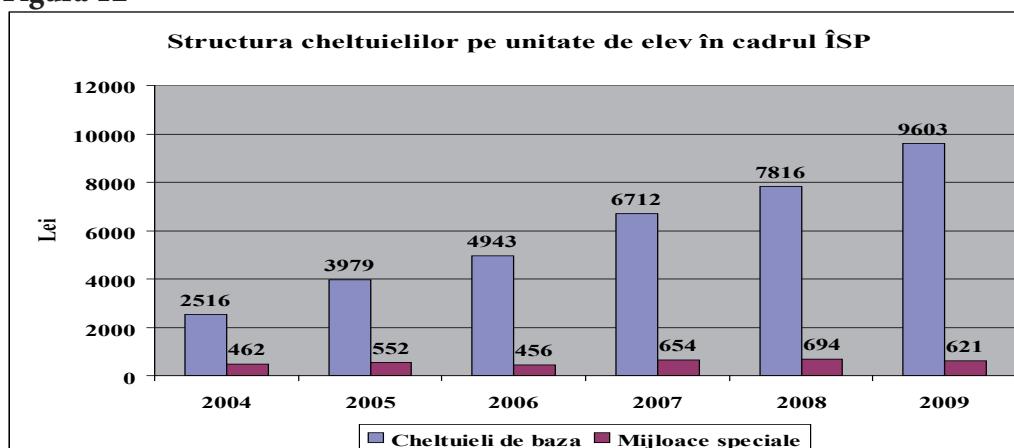
În raport cu școlile profesionale se constată faptul că finanțarea procesului de învățământ s-a efectuat în proporție covârșitoare din banii publici, astfel cota-parte a resurselor extrabugetare este foarte redusă. În 2009 cheltuielile pentru instruirea unui elev în cadrul ÎSP erau de 3,8 ori mai mari decât în 2004. În pofida

finanțării masive, situația din acest subsistem a rămas neschimbată. Aceasta demonstrează ineficiența alocării resurselor financiare către ÎSP în copul creșterii vizibilității și atractivității acestuia pentru tineri.

În raport cu universitățile, s-a conturat o situație total diferită. Acestea au suportat cea mai mare parte din povara financiară din contul resurselor colectate din contractele de studii. Deși finanțarea din partea statului pe unitate de elev a crescut constant, iar ponderea resurselor financiare proprii a fost substanțial mai consistentă, constatăm o schimbare semnificativă în structura finanțării. Astfel, în 2009 finanțarea din banii publici a depășit ca pondere cota finanțării din resursele extrabugetare, fapt care semnifică o schimbare de accent în raportul dintre autoritate și sistemul universitar. În consecință, cheltuielile pe unitate de elev au crescut în 2009 de 3,4 ori, comparativ cu 2004.

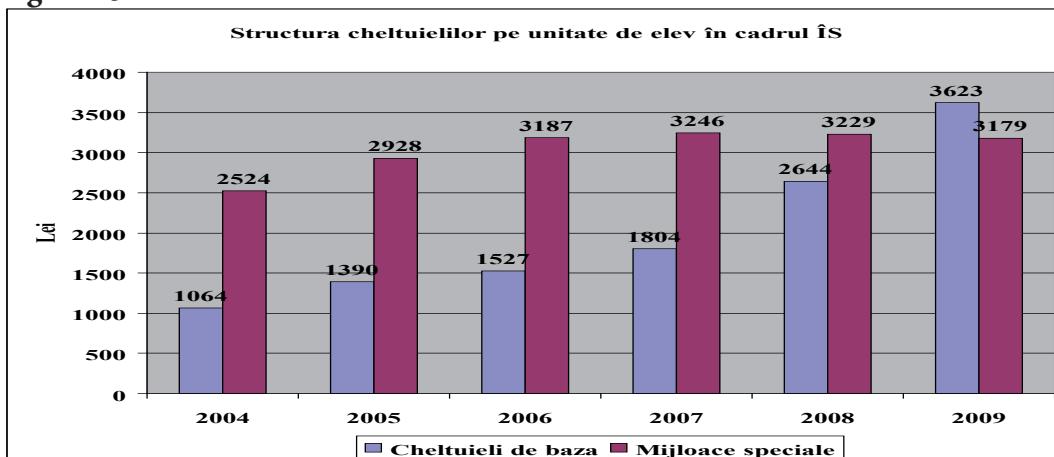
Colegiile se plasează între școlile profesionale și universități. Ele și-au acoperit cheltuielile educaționale pe unitate de elev din contul cheltuielilor bugetare în proporție circa 42% în 2004, înregistrând o scădere de până la 24% în 2009. Această tendință descrescătoare este produsul impunerii unor limite la mărimea taxelor de studii, taxe inferioare cheltuielilor reale suportate de către instituțiile din ÎMS, reieșind din costurile de ansamblu pe unitate de elev. Restricții suplimentare au fost impuse colegiilor și prin reglementare modului de administrare a resurselor financiare procurate din fondurile extrabugetare, adică a resurselor ce nu sunt furnizate de către stat, dar care gestionează distribuția lor. Iar, dacă

Figura 12

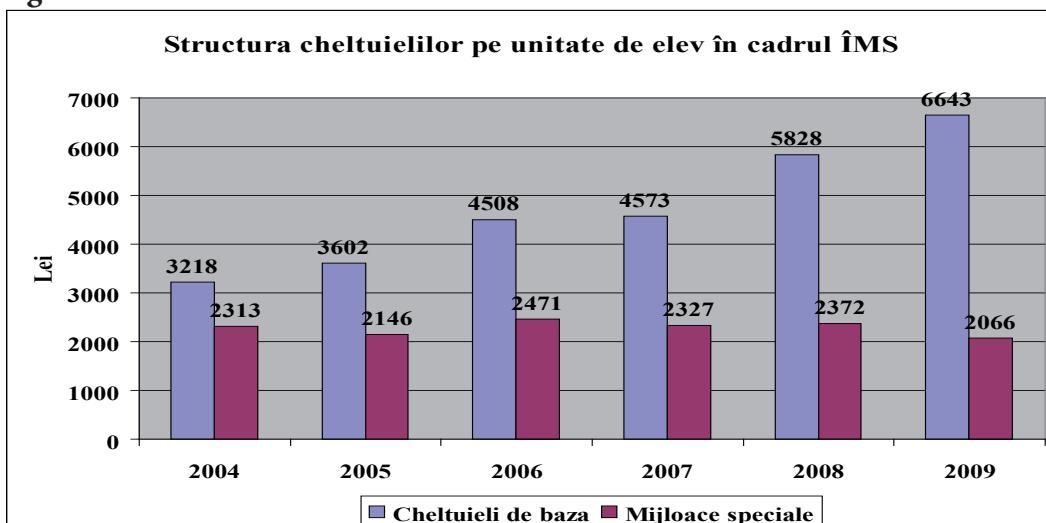
Sursa: Elaborat după datele Ministerului Finanțelor

Figura 13

Sursa: Elaborat după datele Ministerului Finanțelor

Figura 14

Sursa: Elaborat după datele Ministerului Finanțelor

estimăm creșterea volumului finanțării în 2009 în raport cu 2004 atunci coeficientul este de 2,1. Acest coeficient este inferior coeficienților similari din ÎSP și ÎS, din cauza cheltuielilor mari în raport cu anul de bază.

Tabelul de mai jos reflectă situația pentru toate treptele educaționale în privința finanțării obținute din resursele bugetare. Datele sunt diferite în raport cu nivelul de finanțare pe unitate de elev din totalul cheltuielilor. Universitățile au primit cea mai mică finanțare pe unitate de elev, dovedindu-se instituțiile cele mai ieftine pentru bugetul public. Ele sunt urmate de colegii, deși decalajul dintre ele este semnificativ. Școlile profesionale sunt cele mai costisitoare instituții pentru bugetul public. Pentru instruirea unui elev în cadrul ÎSP, statul a cheltuit în medie de 3 ori mai mult decât pentru instruirea unui student la universitate. Raportul dintre costurile de instruire a

unui student la universitate și colegiu este de 1 la 2,3, adică un student de la colegiu a fost mai scump de 2,3 ori decât unul de la universitate. Iar, raportul dintre colegii și școli profesionale este de 1 la 1,25, adică un student din cadrul ÎMS a costat bugetul public cu 25% mai mult decât unul din colegii.

În rezultatul estimării finanțării pentru ÎSP, ÎMS și ÎS prin prisma indicatorilor analizați constatăm:

- volumul finanțării a crescut constant, deși distribuția resurselor financiare între nivele s-a efectuat într-o manieră neuniformă;
- sistemul ÎS a deținut cea mai mare pondere din totalul cheltuielilor pentru educație datorită numărului mare de studenți încadrați, dar cheltuielile de instruire per capita au fost cele mai scăzute;

Tabelul 9

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Media pentru toată perioada
Învățământul secundar profesional	2516	3979	4943	6712	7816	9603	5928
Învățământul mediu de specialitate	3218	3602	4508	4573	5828	6643	4729
Învățământul superior	1064	1390	1527	1804	2644	3623	2008

Sursa: Calculat după datele Ministerului Finanțelor

- cheltuielile pentru ÎSP au crescut cel mai rapid, iar costurile de instruire a unui elev din contul statului sunt cele mai ridicate, în condițiile unei cereri reduse din partea absolvenților de gimnазии, школи și лицеи;
- ÎMS deține o poziție intermedieră în raport cu cota cheltuielilor alocate de stat pentru instruirea unui elev, dar este cel mai costisitor, reieșind din totalul cheltuielilor pe unitate de elev. Concomitent, ÎMS a fost defavorizat în raport cu ÎSP și ÎS. În raport cu ÎSP a fost defavorizat, deoarece nu a beneficiat de finanțare în asemenea proporții iar, comparativ cu universitățile, a dispus de o autonomie financiară mult mai limitată.
- Numărul studenților cu finanțare bugetară în cadrul ÎMS a fost mai redus comparativ cu numărul de elevi la celelalte nivele educaționale.

Rata abandonului școlar pe nivele de instruire

Rata abandonului școlar este un indicator relevant în estimarea randamentului instituțiilor de învățământ. Ea măsoară diferența dintre contingentul elevilor înmatriculați și contingentul de absolvenți. Analiza acestui indicator ridică însă o serie de dificultăți privind interpretarea datelor. În cazul corelării ratei abandonului cu finanțarea publică, acest indicator reflectă eficiența alocării și gestionării banilor publici. Astfel, indiferent de motivul abandonării studiilor (exmatriculare, decizie individuală), resursele investite nu-și ating obiectivele. Dificultatea estimării exacte a ratei abandonului și impactului acestui fenomen asupra irosirii banilor publici derivă din ponderea unui număr însemnat de elevi încadrați la studii în baza de contract, mai ales în zona universitară, dar și în sistemul ÎMS. Un obstacol suplimentar

în evaluarea acestui fenomen pentru ÎSP și ÎMS rezidă în specificul procesului de admitere, care afectează durata studiilor iar, în consecință, și anul de absolvire. În raport cu universitățile, fenomenul trebuie analizat luând în calcul durata studiilor, conform planului vechi și conform procesului de la Bologna. Chiar dacă nu corelăm rata abandonului cu cheltuielile educaționale, o rată înaltă a abandonului presupune o performanță instituțională slabă în asigurarea procesului de instruire și realizarea obiectivelor propuse la nivelul sistemului ca întreg.

Indiferent de aceste limite și constrângeri, tendințele, care se conturează în raport cu rata abandonului școlar, reflectă o stare deplorabilă a performanței educaționale la nivelul subsistemelor instituționale din ÎMS și ÎS. Comparativ, ÎSP este mult mai performant cu referință la evaluarea stării lucrurilor prin prisma acestui indicator.

Diagrama de mai jos elucidează acest fenomen în cadrul procesului educațional, însă datele diagramei trebuie interpretate cu prudență, reieșind din constrângerile expuse. Colegiile sunt instituțiile care au înregistrat cea mai slabă performanță instituțională. Media abandonului școlar reprezintă 43% pentru perioada analizată, adică mai mult de 4 elevi din 10 din cei înmatriculați nu și-au terminat studiile. Este problematică explicarea acestui fenomen. Obiecția adusă ÎMS de către autorități, conform căreia colegiile nu-și realizează pe deplin funcția în procesul de instruire, prin exodul masiv al elevilor din aceste instituții după susținerea bacalaureatului, poate fi acceptată doar parțial, deoarece, conform ei, decalajul dintre efectivul de elevi înmatriculați și absolvenți ar fi trebuit să fie vizibil către 2006, anul primei promoții de elevi care și-au susținut bacalaureatul în cadrul colegiilor, în urma schimbării condițiilor de admitere. Acest fenomen însă s-a manifestat mai timpuriu și persistă în continuare, în pofida

faptului că situația s-a ameliorat semnificativ în ultimii 2 ani.

Universitățile denotă o performanță apropiată de cea a colegiilor, totuși comparativ mai bună, rata abandonului constituind 38%. Plasată într-un context mai larg, această rată nu reflectă atât de grav situația universităților în raport cu colegiile, reieșind din efectivul numeros de studenți, numărul mare de studenți cu studii la contract și finanțarea mai redusă pe unitate de elev din banii publici. Deși diagrama reflectă o remediere substanțială a situației universităților în ultimii doi ani, trebuie să constatăm că această imagine este una îngălătoare, deoarece contingentul absolvenților din ultimii ani reprezintă suma elevilor înmatriculați în doi ani consecutivi, începând cu 2005-2006, în rezultatul aderării Republicii Moldova la procesul de la Bologna.

ISP este subsistemul educațional cu cea mai bună performanță, înregistrând o rată a

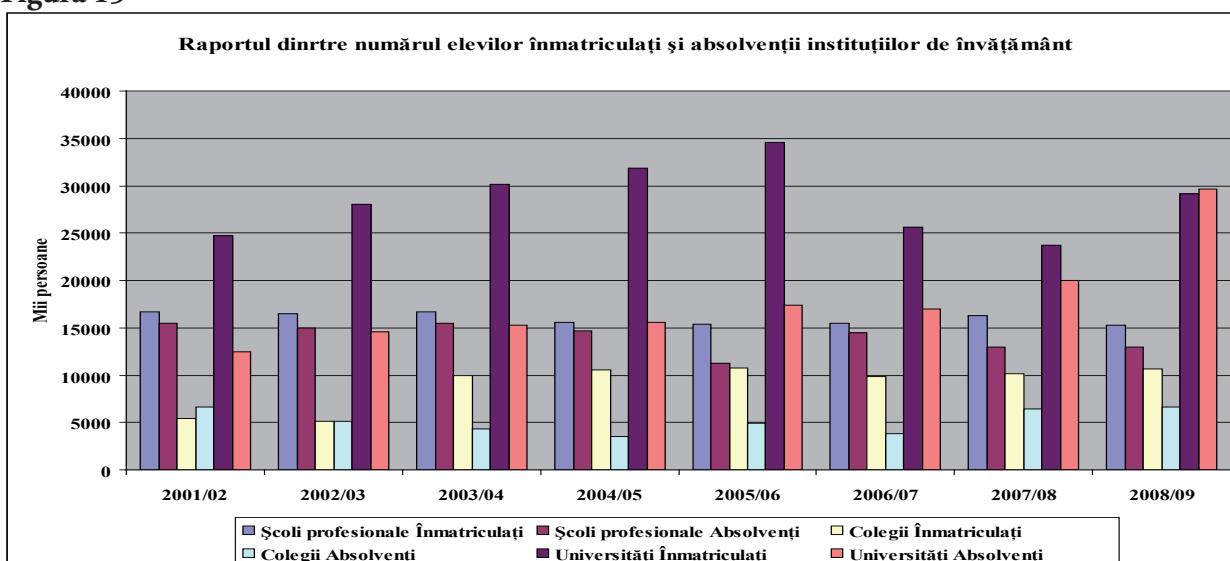
abandonului de 12%. Efectivul redus de studenți, atenția sporită a autorităților și finanțarea în creștere sunt factorii care au contribuit la menținerea contingentului de elevi în cadrul sistemului respectiv, dar fără a-l face mai tentant pentru beneficiarii potențiali.

Această perspectivă asupra ÎMS clarifică substanțial poziția și motivația autorităților de a reforma subsistemul educațional respectiv, reieșind din costurile suportate raportate la eficacitate.

§ 2. Piața muncii și educația: două lumi paralele

Cheltuielile educaționale trebuie analizate în conexiune cu randamentul/eficiența acestora. Eficiența acestor cheltuieli este evaluată cel mai bine în raport cu piața muncii, prin restituirea investițiilor efectuate de Guvern sub

Figura 15

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>,

Tabelul 10

Numărul elevilor înmatriculați și absolvenți pe nivele de instruire(mii persoane)										
		2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	Total
Școli profesionale	Înmatriculați	16661	16474	16701	15554	15424	15494	16242	15320	127870
	Absolvenți	15448	14927	15514	14693	11274	14486	12916	12993	112251
Colegii	Înmatriculați	5476	5125	9964	10597	10734	9892	10135	10702	72625
	Absolvenți	6602	5087	4280	3514	4916	3789	6433	6619	41240
Universități	Înmatriculați	24731	28086	30150	31896	34553	25584	23767	29122	227889
	Absolvenți	12496	14531	15296	15530	17415	16984	19972	29614	141838

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>,

Tabelul 11

Dinamica contingentului de absolvenți și a populației ocupate (mii persoane)								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Total absolvenți	34,5	34,5	35,1	33,7	33,6	35,3	39,3	49,2
Total populație ocupată	1505,1	1356,5	1316	1318,7	1257,3	1247,2	1251	1184,4

Sursa: Elaborat după: Piața muncii în Republica Moldova 2009, Chișinău 2009.// <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=263&id=2203>, Educația în Moldova, Chișinău 2009.//<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&c>,

forma diferitor contribuții fiscale la buget, rezultate din muncă și consum, în scopul reproducerei resurselor publice. Analiza situației din această perspectivă în Republica Moldova este imposibilă la momentul actual, din două considerente principiale: dificultatea de a estima contribuția generațiilor precedente ca urmare a tranzitiei și existența învățământului privat și a studiilor prin contract la instituțiile de stat, în raport cu care statul nu poartă nicio povară financiară, dar care afectează dinamica pieței muncii. Din punct de vedere finanțier, pentru Guvern, este total neimportant faptul cine plătește contribuții fiscale: un absolvent instruit în bază de contract sau din resurse bugetare. Totuși, titularii diplomelor obținute în baza studiilor prin contract pot avea așteptări mai mari în raport cu acțiunile întreprinse de Guvern pentru crearea locurilor de muncă, din moment ce statul nu a suportat costurile de instruire. Reiesind din existența acestor constrângeri, am efectuat o analiză comparativă a eficienței diferitor nivele educaționale în raport cu piața forței de muncă.

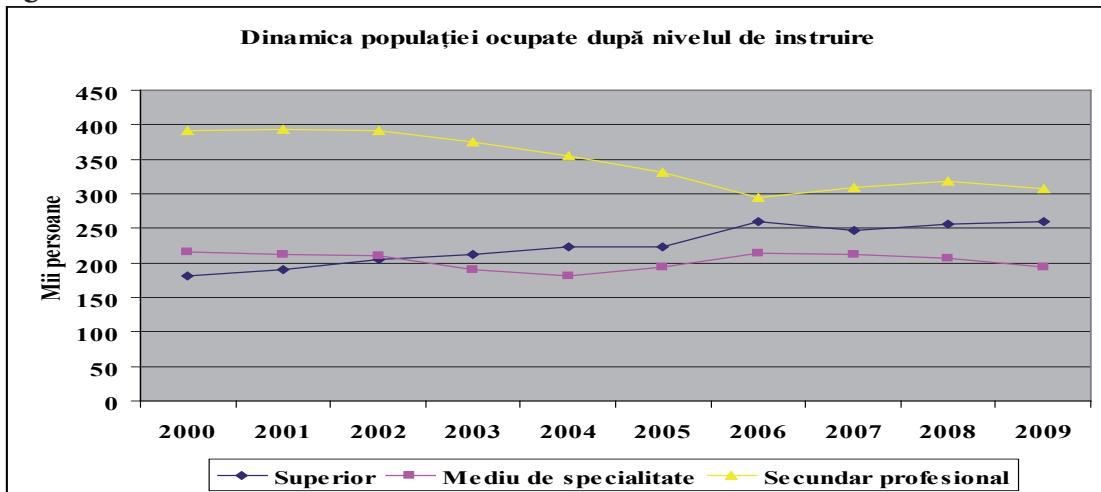
Pentru orice sistem economic este important ca sistemul educațional să se afle în conexiune cu piața muncii. Raportul ideal dintre aceste două sisteme presupune că cererea de forță de muncă de toate nivelele să se afle într-o corespondență strânsă cu oferta sistemului educațional la toate treptele. În practică, realizarea unui asemenea obiectiv este dificil de obținut, deoarece fiecare sistem are propria dinamică și logică de evoluție. Realizarea unui echilibru dintre piața forței de muncă și sistemul educațional devine și mai problematică datorită complexității și dinamicii interne a fiecărui domeniu de activitate economică. Transformările de pe piața muncii în condițiile actuale sunt mult mai rapide decât capacitatea sistemului educațional de a răspunde prompt la necesitățile pieței muncii, iar absența unui mecanism de monitorizare a

angajării absolvenților în câmpul muncii, face extrem de dificilă estimarea proporției celor care s-au angajat la serviciu după absolvire. Iar dacă luăm în considerație și aspectul corespunderii dintre specialitatea obținută la fiecare nivel de studii și ocupația reală a persoanei atunci sarcina este și mai dificilă. În general datele sunt inconsistente și contradictorii pentru a permite stabilirea unor relații de cauzalitate între diferite variabile, ce reflectă interdependența dintre piața muncii și piața educațională.

Conexiunea dintre piața forței de muncă și piața educațională pe nivele de studiu poate fi indirect și doar aproximativ estimată, reieșind din raportul dintre structura populației ocupate pe nivele de studiu și contingentul celor care merg să se angajeze în câmpul muncii după absolvire. Constatăm două tendințe contradictorii în evoluția pieței muncii și evoluția pieței educaționale. În timp ce piața forței de muncă a urmat o evoluție în descreștere în termenii populației ocupate, numărul absolvenților pentru cele trei nivele de învățământ luate împreună s-a aflat constant în creștere. Tabelul de mai jos reflectă în cifre aceste tendințe.

Asistăm la o reducere de aproximativ 21,7% a populației ocupate din 2002 până în 2009, adică o reducere cu peste 320 mii locuri de muncă. Această reducere s-a manifestat pe fundalul unei creșteri cu circa 295 mii a numărului total de absolvenți în aceeași perioadă de timp. Concluzia principală este că fiecare promoție nouă de absolvenți a trebuit să se confrunte cu o competiție mai dură în procesul de angajare în câmpul muncii. O competiție mai accentuată pentru un loc de muncă presupune, implicit, și o competiție între diverse nivele de învățământ privind randamentul instituțional în pregătirea viitorilor specialiști. Sub acest aspect este utilă examinarea, din perspectivă comparativă, dinamicii contingentului de absolvenți la fiecare

Figura 16

Sursa: Elaborat după: Distribuția persoanelor ocupate după nivelul de instruire și sexe (2000-2009).//
<http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=320&id=2294>

dintre cele trei trepte de învățământ în relație cu structura populației ocupate conform nivelului de instruire. Situația trebuie analizată din două perspective; analiza dinamicii numărului persoanelor ocupate pentru fiecare nivel de instruire și ponderea fiecărei categorii în totalul populației ocupate.

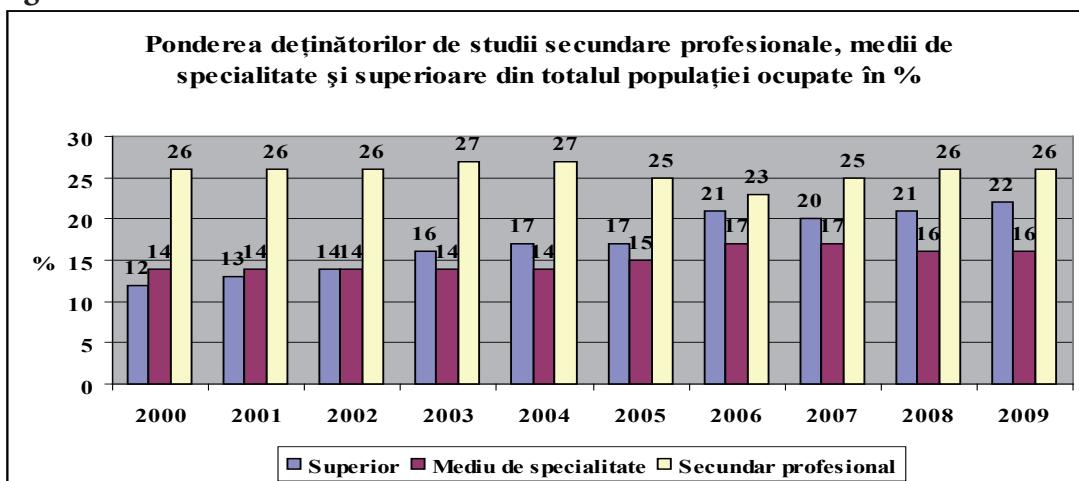
Graficul de mai sus reflectă schimbările pe piața forței de muncă în perioada ultimilor 10 ani. Constatăm o tendință descendantă mai pronunțată în relație cu categoria deținătorilor de studii secundare profesionale. În schimb, se conturează o tendință ascendentă în raport cu categoria deținătorilor de studii superioare. Poziția intermediară este deținută de posesorii studiilor medii de specialitate, categorie care a înregistrat o evoluție relativ constantă în cadrul populației ocupate. Aceste tendințe reflectă parțial dinamica numărului de studenți la fiecare treaptă de instruire. Dacă analizăm însă ponderea fiecărei categorii din ansamblul populației ocupate, atunci observăm că a crescut substanțial doar cota-parte a deținătorilor studiilor superioare.

Deținătorii de studii secundare și studii medii de specialitate au înregistrat o proporție constantă din totalul populației ocupate. Această creștere în structura populației ocupate a deținătorilor de studii superioare s-a înregistrat în special din contul persoanelor ocupate cu studii liceale, medii generale și gimnaziale. Situația aparent ambiguă a deținătorilor de studii medii de specialitate trebuie însă interpretată reiesind

din evoluția de ansamblu a pieței forței de muncă. Dacă pentru deținătorii diplomelor de studii superioare tendințele sunt mult mai clare și evidente, atunci pentru cei cu studii medii de specialitate evoluția nu este atât de evidentă. Strict statistic, numărul persoanelor cu studii medii de specialitate s-a redus de la circa 216 mii în 2002 la 193,7 în 2009, ceea ce reprezintă o reducere cu 10,3%. Dar, dacă analizăm această descreștere în contextul reducerii per ansamblu cu 21,7% a populației ocupate, atunci obținem o diferență de peste 11%, care reflectă o tendință ascendentă. Pentru comparație, coeficientul populației ocupate deținătoare a diplomelor de studii superioare, calculat după aceeași formulă, reflectă o creștere impresionantă de 64,9%. Aceasta semnifică faptul că numărul persoanelor ocupate cu studii superioare a crescut semnificativ în termeni reali, pe fundalul tendinței generale de descreștere. Coeficientul pentru deținătorii studiilor secundare profesionale este de 0,5 %, ceea ce înseamnă că tendința generală în reducerea populației ocupate este aproape identică cu aceeași tendință raportată la grupul celor cu studii secundare profesionale.

Imaginea pieței forței de muncă este incompletă fără o corelare cu mecanismul de assimilare a noilor promoții de absolvenți ai tuturor treptelor de instruire. În perioada 2001-2009, școlile profesionale, universitățile și colegiile au instruit puțin peste 295 mii persoane. Distribuția pe nivele și anii de studii este reflectată în tabelul de mai jos.

Figura 17

Sursa: Elaborat după: Distribuția persoanelor ocupate după nivelul de instruire și sexe (2000-2009).// <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=320&id=2294>

Tabelul 12. Populația ocupată după nivelul de instruire

Populația ocupată după nivelul de instruire (mii persoane)										
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Superior	180,8	190,9	205,1	211,3	223,5	223,8	260,5	247,4	255,7	259
Mediu de specialitate	216	211,4	209,5	191,1	180,7	194,3	214,2	211,3	206,3	193,7
Secundar profesional	391	393,8	390,9	375,3	355,1	331,2	294,2	308,6	319	308
Liceal; mediu general	360,4	342,4	331,2	294,1	291,4	294,9	250,6	253,6	252,3	234,7
Gimnazial	277,7	280,1	291,7	242,4	228,7	235	208,9	205,4	203	177,1
Primar sau fără școală primară	87,9	80,4	76,7	42,3	36,7	39,5	28,8	20,9	14,8	11,3
Populația ocupată - total	1513,8	1499	1505,1	1356,5	1316	1318,7	1257,3	1247,2	1251	1184

Sursa: Distribuția persoanelor ocupate după nivelul de instruire și sexe (2000-2009).// <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=320&id=2294>

Universitățile dețin întâietatea cu un total aproape 142 mii absolvenți, cîfră ce reprezintă 54,8% din totalul populației ocupate având acest nivel de instruire. În medie, un absolvent al universităților revine la 16 persoane ocupate cu același nivel de instruire pentru fiecare an de studii. Urmează școlile profesionale cu un contingent circa 112 mii, iar raportul este 36,4% din totalul forței de muncă ocupate cu studii secundare profesionale. Coeficient ce exprimă raportul dintre numărul absolvenților și totalul

persoanelor ocupate cu același nivel de instruire este, în medie, 1 absolvent/31 persoane ocupate. Colegiile au instruit un contingent de aproximativ 41 mii persoane, cîfră ce reprezintă 21,3% din totalul celor angajați în cîmpul muncii cu studii medii de specialitate, iar coeficientul este 1 absolvent/49 persoane ocupate.

Strict teoretic, aceste date sugerează că absolvenții universităților întâmpină dificultăți mai grave în procesul de angajare în cîmpul muncii datorită suprasaturației pieței muncii

Tabelul 13

	Numărul absolvenților pe nivele de instruire									Total
	2001/02	2002/03	2003/04	2004/05	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09		
Universități	12496	14531	15296	15530	17415	16984	19972	29614	141838	
Colegii	6602	5087	4280	3514	4916	3789	6433	6619	41240	
Școli profesionale	15448	14927	15514	14693	11274	14486	12916	12993	112251	
Total	34546	34545	35090	33737	33605	35259	39321	49226	295329	

Sursa: Elaborat după edițiile periodice ale Anuarului Statistic al Republicii Moldova 2002-2008, Educația în Moldova, Chișinău 2009.// <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&idc=350&nod=1&>,

cu specialiști cu studii superioare și unui aflux masiv de noi pretendenți pentru un număr tot mai restrâns de locuri de muncă. La cealaltă extremă, absolvenții colegiilor, se pare, că sunt cei mai avantajați deoarece competiția pentru un loc de muncă este de 3 ori mai redusă comparativ cu absolvenții universităților. Absolvenții ISP se plasează între colegii și universități la o distanță aproximativ egală din punct de vedere statistic, ceea ce înseamnă că în raport cu absolvenții universităților, competiția pentru un loc de muncă este de 2 ori mai puțin intensă.

Corelarea acestor rezultate cu analiza fluctuațiilor pieței muncii de mai sus indică însă o discrepanță evidentă în raport cu deținătorii diplomelor de studii superioare. În pofida unei competiții dure, cota-parte a deținătorilor de studii superioare a crescut dramatic pe fundalul unei reduceri considerabile a locurilor de muncă. Acest fenomen poate fi explicat prin două cauze interdependente: preferința angajatorilor față de cei cu diplome de studii superioare și acceptarea de către absolvenții universităților a unor posturi neconforme cu specialitatea studiată. Analiza situației în raport cu colegile și școlile profesionale nu scoate în evidență discrepanțe de asemenea proporții, comparativ cu universitățile Totuși, situația nu este suficient de clară referitor la proporția asimilării promoțiilor noi de absolvenți de către piața forței de muncă. Pentru a elucida acest aspect, este necesară investigarea relației dintre nivelul de studii și șomaj.

Interdependența dintre șomaj și educație pe nivele de instruire

Evaluarea dinamicii șomajului în Republicii Moldova reprezintă un subiect delicat și controversat. Există o serie de probleme legate de ambiguitatea colectării datelor statistice, care afectează calitatea informației referitoare la șomaj²⁵. Iar, dacă introducem în ecuație variabile suplimentare și încercăm să stabilim o relație de cauzalitate dintre ele, atunci lucrurile se complică considerabil. Pentru obiectivul studiului de față este importantă clarificarea relației dintre edu-

25 Gotișan I., Evoluții, tendințe și pronosticuri referitoare la piața muncii din Republica Moldova în apropierea acesteia de standardele UE. Chișinău 2007// <http://www.e-democracy.md/files/lm-policy-paper.pdf>

cație și șomaj în condițiile Republicii Moldova. Vom încerca să oferim un răspuns la întrebările: în ce măsură nivelul de instruire oferă protecție împotriva șomajului și, dacă un nivel mai avansat de instruire reprezintă o garanție suplimentară împotriva acestuia. Răspunsul la aceste întrebări nu este exhaustiv și necesită corelarea cu indicatorii analizați mai sus. Subiectul este actual, mai ales, dacă-l tratăm în conexiune cu investițiile statului în învățământ, adică în capitalul uman, cu condiția ca aceste cheltuieli să fie tratate drept investiție, atât de către furnizor, cât și de către beneficiar.

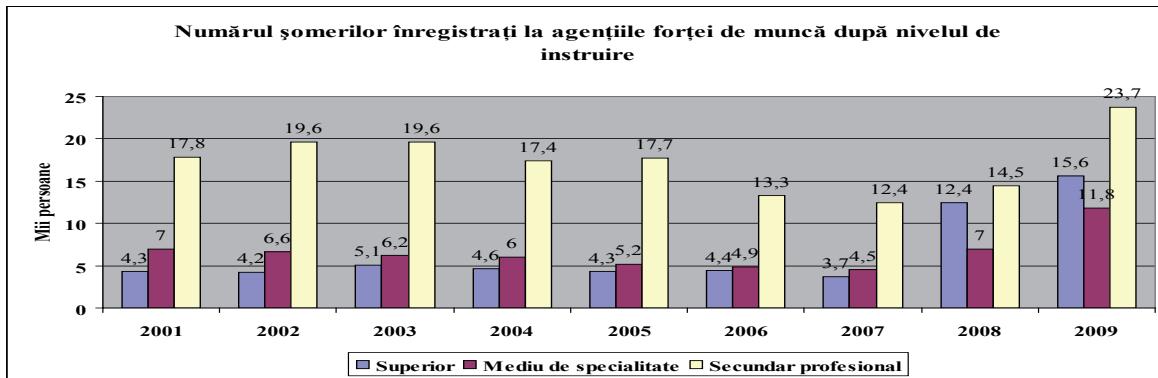
Investigarea acestui subiect constituie o sarcină dificilă în absența unui mecanism eficient de monitorizare a procesului de angajare a tinerilor în câmpul muncii, indiferent de nivelul de instruire. Conform unor date statistice, numărul tinerilor specialiști plasați în câmpul muncii n-a depășit nivelul de 15,1% din numărul total al absolvenților universităților la secția de zi în perioada 2001-2006. Pentru absolvenții colegilor, acest indicator a fluctuat între 29% - 49% din totalul absolvenților. În anul 2006, au fost plasați în câmpul muncii doar 13,6% din numărul total al absolvenților instituțiilor de învățământ la zi²⁶.

Situația însă nu este clară, și anume dacă sunt incluși toți absolvenții, reieșind din faptul că statul și instituțiile de învățământ își asumă responsabilitatea doar pentru acei absolvenți care sunt instruiți din surse bugetare. În 2009, ponderea absolvenților colegilor angajați în câmpul muncii constituia 41%²⁷. Acest indicator este mult mai bun comparativ cu cel al universităților. Dacă comparăm efectivul promoțiilor universităților și colegilor din ultimii ani constatăm că ei puteau fi asimilați mult mai ușor de piața forței de muncă. Indirect, aceasta este confirmat și de numărul șomerilor înregistrați la agențiile forței de muncă. Datele din diagramă indică o situație mai bună pentru deținătorii de studii superioare și medii de specialitate și un număr mai mare de șomeri cu studii secundare profesionale.

26 Strategia națională privind politicile de ocupare a forței de muncă pe anii 2007-2015// http://www.anofm.md/Strategia_nationala

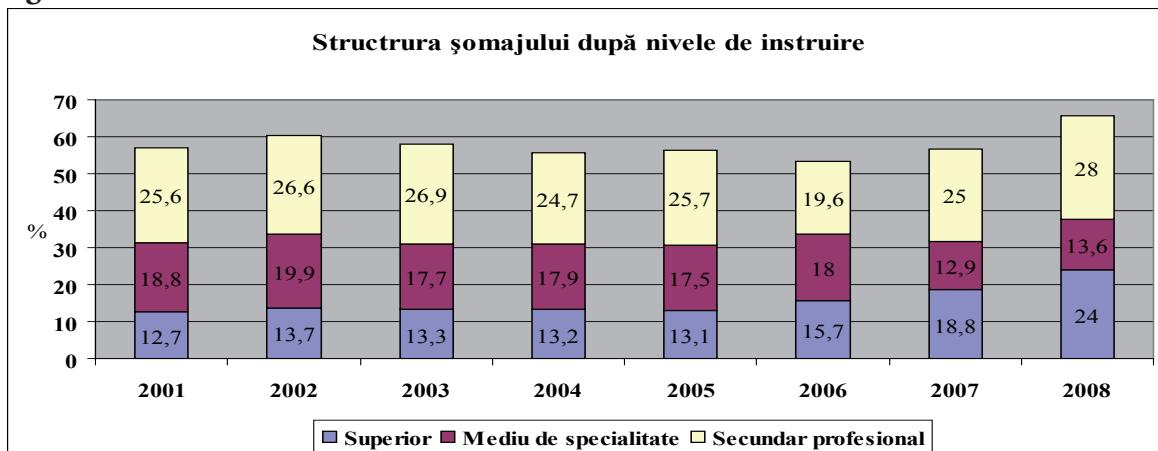
27 Învățământul mediu de specialitate în Republica Moldova// <http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=8&Article=973>

Figura 18

Sursa: *Conform Biroului Internațional al Muncii

Figura 19

O evoluție pozitivă se manifestă în raport cu deținătorii studiilor medii de specialitate în ultimii doi ani.

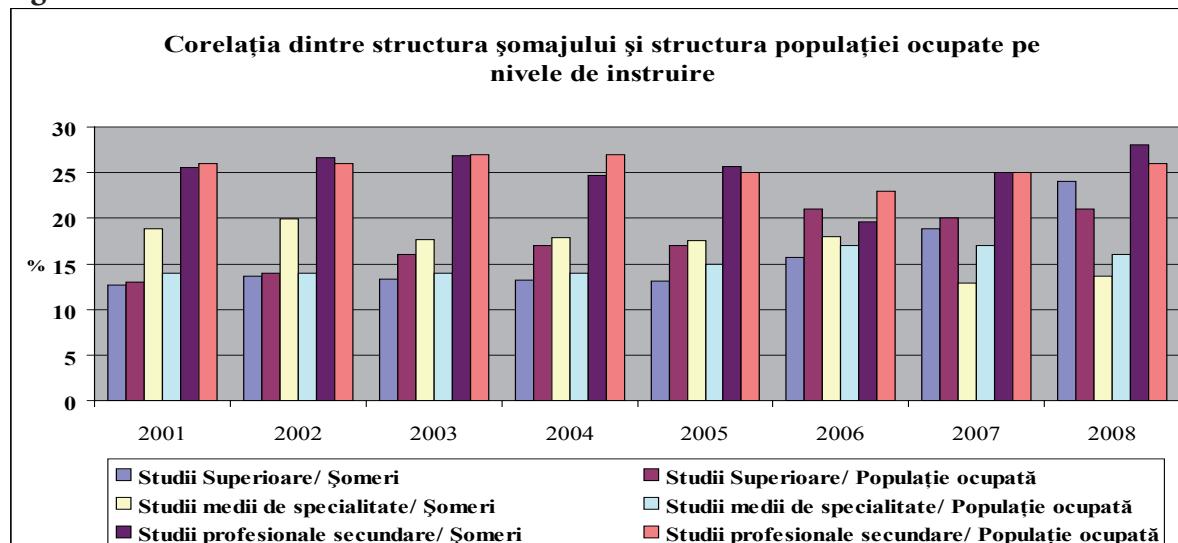
Transformând aceste date în procente, obținem ponderea fiecărei categorii în totalul șomerilor distribuiți după nivelul de instruire. Datele scot în evidență practic aceeași situație. Astfel, în structura șomajului cei cu studii secundare profesionale dețin cea mai înaltă cotă, urmați de deținătorii studiilor medii de specialitate și superioare.

Analiza acestor date nu oferă un răspuns explicit în ce măsură nivelul de educație asigură un loc de muncă și o predispoziție mai redusă față de șomaj. Chiar dacă numărul șomerilor în categoria deținătorilor de studii secundare este mai ridicat, acest fapt nu este suficient de convinsător. Aceeași situație este valabilă și pentru alte două categorii. Tendința este evidentă în raport cu cei cu studii inferioare studiilor secundare generale și/sau gimnaziale, dar nu și pentru cei cu studii peste acest nivel.

Pentru un răspuns mai clar, se impune corelarea dintre structura șomajului și structura populației ocupate pe nivele de instruire. Această corelație este necesară deoarece ea va elucida decalajul dintre ponderea populației ocupate pentru fiecare nivel de studii și ponderea șomerilor conform indicatorului dat. O cotă-parte mai mare a șomerilor în raport cu populația ocupată cu același nivel de instruire indică o înrăutățire a situației, iar reducerea numărului șomerilor în raport cu populația ocupată indică o îmbunătățire a situației pentru deținătorii unui anumit tip de studii. Diagrama reflectă starea pentru fiecare nivel de instruire.

Constatăm că nu există decalaje semnificative pentru toate nivelele educaționale, ceea ce înseamnă că fluctuațiile în structura șomajului au mers în paralel cu fluctuațiile în structura pieței forței de muncă. Totuși, tendințele minore care s-au conturat indică o ameliorare a situației pentru posesorii studiilor medii de specialitate, înregistrându-se, concomitent două tendin-

Figura 20

țe pozitive – reducerea numărului șomerilor pe fundalul creșterii populației ocupate. Dinamica negativă pentru deținătorii studiilor superioare se constată doar în ultimii doi ani. O situație similară s-a conturat și pentru categoria celor cu studii secundare profesionale.

Datele mai sugerează că nu există o conexiune dintre piața forței de muncă și sistemul de

instruire profesională de la toate nivelele. Indiferent de mărimea efectivului de absolvenți, piața muncii a asimilat doar atât cât a fost necesar, ceea ce demonstrează că actualul sistem educațional urmărește obiective care nu sunt conforme cu necesitățile pieței forței de muncă și se impune reformarea acestuia la toate treptele educaționale.

CAPITOLUL IV. PERSPECTIVELE ÎMS: ÎNTRE STAGNARE ȘI REVIGORARE

§ 1. Ambiguitățile cadrului conceptual privind modernizarea sistemului de învățământ profesional

Până în prezent, toate tentativele de reformare a sistemului de instruire profesională nu și-au atins obiectivele stabilite. Pentru guvernarea actuală, revigorarea acestui domeniu este o parte componentă a politicii de formare și de reproducere a capitalului uman, considerat o resursă indispensabilă în asigurarea unei creșteri economice durabile, iar modernizarea sistemului de educație la toate treptele de instruire reprezintă o provocare majoră pentru autorități. Aceasta este valabil, în particular, pentru învățământul profesional, care are misiunea de a facilita tranziția de pe băncile școlii către piața muncii, misiune care s-a dovedit extrem de dificilă pentru sistemul de instruire profesională autohton de toate nivelele.

Contragării acestui obiectiv fundamental, sistemul a fost, mai degrabă, rigid și incapabil să se adapteze rigorilor și solicitărilor venite din partea pieței forței de muncă. Din acest considerent reforma structurală a învățământului profesional este o sarcină atât de complexă și generează dificultăți în identificarea unor soluții viabile. Această situație este reflectată indirect în conținutul documentelor programatice ale guvernului. Astfel, programul de activitate a guvernului actual nu se referă explicit la învățământul profesional. Obiectivele de guvernare sunt formulate în raport cu învățământul preuniversitar (a cărui componentă este și învățământul profesional) și învățământul superior (care este, într-un sens, parte a învățământului profesional), dar fără referință clară vis-a vis de ÎSP și ÎMS. Totuși, învă-

țământul profesional este vizat în contextul politicilor de competitivitate și dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii (ÎMM).

În acest context, „creșterea gradului de flexibilitate a pieței forței de muncă și asigurarea unor resurse umane competente pentru economie” în calitate de obiectiv, impune „înstituirea unui dialog consistent între guvern, instituții de învățământ și întreprinderi pentru adaptarea curriculumului la noile necesități și standarde pe piața muncii, ajustarea acestuia la exigențele economiei bazate pe cunoaștere”²⁸, în calitate de instrument. O poziție mai clară asupra importanței studiilor vocaționale este expusă în dialogul cu partenerii europeni și instituțiile financiare internaționale, prin care Guvernul își asumă angajamentul să revigoreze învățământul profesional, inclusiv studiile pentru adulți, și să consolideze instituțiile de studii profesionale. În cadrul acestui angajament vor avea prioritate specialitățile și profesiile pentru care există cerere și care vor permite absolvenților să se integreze ușor pe piața muncii²⁹. Această abordare face referință la Strategia pentru Dezvoltarea Sistemului de Instruire și Formare Profesională în Moldova pentru 2008 - 2015³⁰, document elaborat cu suportul partenerilor occidentali care, deși a fost avizat de instituțiile guvernamentale interesate, nu a fost aprobat de guvernarea precedentă în calitate de document strategic pentru învățământul profesional. Reac-

28 Programul de activitate al Guvernului Republicii Moldova „Integrarea Europeană: Libertate, Democrație, Bunăstare” 2009-2013.// <http://gov.gov.md/www.gov.md/file/raport%20de%20activitate/md/Program%20de%20guvernare%20Filat-rom%20.pdf>

29 Relansăm Moldova: Prioritățile de Dezvoltare pe Termen Mediu. Raport pentru ședința grupului consultativ de la Bruxelles 24 martie 2010.// http://siteresources.worldbank.org/INTMOLDOVA/Resources/Relansam_Moldova.pdf

30 Strategia pentru Dezvoltarea Sistemului de Instruire și Formare Profesională în Moldova pentru 2008 – 2015.// <http://www.moldvet.org/ROM/?Documente>

Tabelul 14

Indicatori	Cadrul normativ existent	Strategia pentru Dezvoltarea Sistemului de Instruire și Formare Profesională 2008 – 2015	Concepția Modernizării Învățământului
Structura instituțională	ISCED 3: Învățământul secundar profesional (școală profesională, școală de meserii) ISCED 4: Învățământul mediu de specialitate (colegiul)	ISCED 3: Învățământ liceal tehnic/tehnologic, învățământ profesional, pregătire ocupațională ISCED 4: Învățământ tehnic/tehnologic, învățământ profesional	ISCED 3: Învățământul secundar vocațional/tehnic (școală profesională, liceu profesional) ISCED 4: Învățământul postsecundar vocațional/tehnic (colegiul)
Accesul și durata studiilor	Școala profesională: absolvenții gimnaziilor – 3 ani, absolvenții școlilor generale și liceelor – 1 an; Școala de meserii: absolvenții gimnaziilor, absolvenții școlilor generale, absolvenții liceelor 0,5 – 1,5 ani. Colegiul: absolvenții gimnaziilor – 4 ani, absolvenții școlilor generale și liceelor – 2 ani;	Învățământ profesional: absolvenții gimnaziilor – 3 ani, Pregătire ocupațională: studii gimnaziale nefinișate - < 1 an Învățământ tehnic/tehnologic: absolvenții școlilor și liceelor – 2-4 ani, Învățământ profesional: absolvenții școlilor și liceelor – 1-2 ani	Școala profesională: absolvenții gimnaziilor – 2 ani, absolvenții școlilor generale și liceelor – 1 an; Liceul profesional: absolvenții gimnaziilor – 4 ani; grupe profesionale în baza studiilor gimnaziale – 3 ani; grupe profesionale în baza studiilor liceale – 2 ani. Colegiul: absolvenții gimnaziilor – 5 ani, absolvenții școlilor generale și liceelor – 2 ani;
Calificarea și opțiunile de viitor	Școala profesională: certificat de calificare ce permite: <ul style="list-style-type: none">• încadrarea în câmpul muncii;• continuarea studiilor în colegiu;• înscrierea în clasa a XII-a de la liceu Școala de meserii: certificat de calificare ce permite încadrarea în câmpul muncii; Colegiul: diplomă de bacalaureat și diplomă de studii medii de specialitate ce permit: <ul style="list-style-type: none">• încadrarea în câmpul muncii;• continuarea studiilor în învățământul superior;	Învățământ profesional: certificat de calificare ce permite: <ul style="list-style-type: none">• încadrarea în câmpul muncii;• continuarea studiilor Învățământ liceal tehnic/tehnologic: certificat de calificare ocupațională, diplomă de bacalaureat profesional ce permit: <ul style="list-style-type: none">• încadrarea în câmpul muncii;• continuarea studiilor în colegiu;• continuarea studiilor în învățământul superior; Pregătire ocupațională: certificat simplu conform ocupației Învățământ tehnic/tehnologic: diplomă de tehnician/tehnolog ce permite: <ul style="list-style-type: none">• încadrarea în câmpul muncii;• continuarea studiilor în învățământul superior; Învățământ profesional: Diplomă de calificare profesională ce permite: <ul style="list-style-type: none">• încadrarea în câmpul muncii;• continuarea studiilor în învățământul superior;	Școala profesională: certificat de calificare ce permite: <ul style="list-style-type: none">• încadrarea în câmpul muncii;• continuarea studiilor Liceul profesional: certificat de calificare, diplomă de bacalaureat profesional ce permit: <ul style="list-style-type: none">• încadrarea în câmpul muncii;• continuarea studiilor în colegiu;• continuarea studiilor în învățământul superior; Colegiul: diplomă de bacalaureat și diplomă de studii postsecundare vocaționale ce permit: <ul style="list-style-type: none">• încadrarea în câmpul muncii;• continuarea studiilor în învățământul superior;

tualizarea acestei strategii și aprobarea ei constituie un obiectiv declarat al guvernării actuale, care intenționează să reformeze sistemul în conformitate cu obiectivele enunțate în cadrul Strategiei și care constituie instrumentul central al politicii de reformare a domeniului.

Obiectivul central al Strategiei este

transformarea sistemului de instruire profesională într-un sistem flexibil, axat pe cerere și amplificarea integrării tuturor grupurilor din societate pe piața muncii³¹(remarcăm, totuși, două tipuri de cerere care pot fi contradictorii: cererea din partea elevilor la anumite specialități și cererea de anumiți specialiști pe piața muncii).

31 Ibidem.

Strategia conține o multitudine de obiective și măsuri de reformare a sistemului profesional, dintre care două sunt relevante pentru obiectivul studiului de față: transferul accentelor de pe cadrul instituțional pe programe educaționale și fuzionarea din punct de vedere organizațional a instituțiilor de instruire profesională de la toate treptele educaționale. Aceste obiective sunt complementare și urmăresc optimizarea structurii instituționale și eficientizarea gestionării resurselor financiare.

Reformarea învățământului vocațional conform acestui model, expus în dialogul cu partenerii europeni și organismele internaționale, este doar parțial în consonanță cu structura instituțională a sistemului de instruire profesională, propusă în noul cadrul conceptual de către Ministerul Educației. Deși obiectivele expuse în strategie și în proiectul concepției de modernizare a sistemului de învățământ autohton sunt similare și compatibile ca conținut, structura instituțională și modul de agregare a elementelor ce o compun este diferit.

Proiectul concepției integrate a învățământului³² stabilește alți parametri ai structurii instituționale în raport cu învățământului profesional. În matricea de mai jos sunt expuse dimensiunile-cheie ale cadrului existent, ale strategiei la care face referință Guvernul în raport cu partenerii externi și ale concepției modernizării în raport cu sistemul de instruire profesională de la nivelele 3 și 4 conform standardului internațional educațional ISCED 1997. Abordarea întregului sistem este necesară în scopul stabilirii continuității/discontinuității sistemului în ansamblu.

Reieșind din faptul că Ministerul Educației este instituția responsabilă de politica educațională a statului, vom analiza transformările structurii instituționale în versiunea propusă de acesta.

Este complicat să evaluăm în ce măsură aceste schimbări din structura instituțională vor fi capabile să contribuie la eficientizarea activității sistemului de instruire profesională în ansamblu. Însă, arhitectura

noului sistem sugerează schimbări de accente semnificative, care pot modifica raporturile de putere din cadrul structurii educaționale existente, prin redirecționarea fluxurilor de elevi în virtutea modificărilor operate. Paradigma neoinstituționalistă vine cu argumente consistente în suportul ideii conform căreia designul instituțional poate avea un impact considerabil asupra opțiunilor individuale prin favorizarea unor alternative în detrimentul altora. Sistemul educațional funcționează după aceleași principii, facilitând sau blocând unele opțiuni educaționale.

Comparativ cu structura instituțională existentă, în cadrul conceptual propus de Ministerul Educației se remarcă următoarele modificări esențiale:

- dispariția școlilor de meserii;
- apariția liceului profesional;
- reducerea duratei studiilor la școlile profesionale pentru absolvienții gimnaziilor cu un an;
- prelungirea studiilor cu un an la colegiu pentru absolvenții gimnaziilor.

Transformările respective sunt motivate în viziunea autorităților de una dintre problemele acute ale învățământului vocațional ce constă în „discrepanța dintre statutul actual al învățământului vocațional/tehnic (profesional și mediu de specialitate) și cerințele Clasificatorului Standard Internațional al Învățământului (ISCED)”.

Dispariția școlilor de meserii este oarecum firească, reieșind din incompatibilitatea acestora cu rigorile standardelor internaționale și blocarea accesului în continuarea studiilor, deoarece cadrul normativ existent nu reglementează posibilitatea continuării studiilor, ci fixează doar posibilitatea accesului pe piața muncii.

Situată este mai complexă și confuză privind relația dintre școlile și liceele profesionale. Reducerea duratei studiilor cu un an la școlile profesionale pentru absolvienții treptei gimnaziale reprezintă mai degrabă un act politic, în scopul reducerii costurilor și stimulării accesului în aceste instituții. Deși acest fapt este în concordanță cu stan-

³² Concepția modernizării sistemului de învățământ din Republica Moldova // <http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=1>

dardele educaționale internaționale, statutul lor nu este foarte clar definit în concepție. Prima problemă constă în ambiguitatea referitoare la continuarea studiilor. Proiectul concepției nu se referă explicit la modalitatea continuării studiilor pentru absolvenții școlilor profesionale, admiși în bază gimnazială. Cadrul existent stipulează posibilitatea continuării studiilor în clasa XII a liceului, o soluție descurajatoare pentru absolvenții acestor instituții. A doua problemă constă în ambiguitatea relației dintre școlile profesionale și liceele profesionale, în particular, datorită calificării obținute. Adițional, nu este clar statutul grupelor înmatriculate în baza studiilor gimnaziale cu durata de 3 ani din cadrul liceelor profesionale.

Aceste ambiguități vor produce, mai degrabă, o fragmentare a sistemului de instruire profesională la acest nivel și o alocație neficientă a resurselor financiare, decât consolidarea sa.

O altă modificare notabilă, enunțată în concepție, vizează colegiile prin prelungirea studiilor cu un an pentru absolvenții treptei gimnaziale, ceea ce presupune o durată de 5 ani în loc de 4 în situația actuală. O asemenea decizie va avea un impact negativ asupra colegiilor. Justificarea acestei schimbări derivă, în viziunea autorilor concepției, din discrepanța racordării la standardele internaționale.

Analiza cadrului internațional scoate în evidență absența unei standarde unitare pentru studiile de la nivelul ISCED 4³³. Experiența statelor europene relevă un cadru instituțional foarte divers pentru acest tip de studii. În consecință, structura instituțională reflectă particularitățile sistemelor educaționale naționale.

În acest context, se impune eliminarea unor confuzii privind locul fiecărui program educațional autohton în raport cu ISCED 1997. În prezent, sistemul învățământului profesional din Republica Moldova reflectă și respectă în linii mari standardele educa-

onale internaționale. Problema principală o constituie doar școlile de meserii menționate mai sus. Asemenea confuzii persistă chiar în unele publicații autohtone. Spre exemplu, învățământul secundar profesional, pentru absolvenții școlilor medii de cultură generală și pentru absolvenții liceelor, este atribuit nivelului ISCED 4³⁴, pe când același nivel de studii pentru absolvenții treptei gimnaziale a școlilor și liceelor este atribuit nivelului ISCED 3. Acest fapt constituie o eroare, deoarece durata studiilor pentru absolvenții școlilor profesionale admiși în baza treptei gimnaziale este de 3 ani, iar durata studiilor pentru absolvenții școlilor generale și a liceelor este de un an, iar calificarea primită este aceeași pentru toți. În aceeași publicație, ÎMS este plasat la aceeași treaptă cu învățământul superior, adică la treapta ce echivalează cu ISCED 5, ceea ce nu corespunde realității, deoarece durata studiilor și calificarea oferită de instituțiile ÎMS corespunde treptei ISCED 4 – învățământul post-secundar profesional.

În raport cu colegiile, există de asemenea unele neclarități în ce privește clasificarea. Însă, aceste ambiguități se referă nu la nivelul căruia sunt atribuite colegiile, ci la nivelul cărui subtip A, B, sau C. Clasificatorul programelor educaționale din Republica Moldova³⁵, plasează colegiile în categoria ISCED 4A. Programele de studiu tip A, conform standardului educațional internațional, sunt programe în care ponderea obiectelor de studiu vocaționale nu depășește 25% din numărul total de ore și nu sunt structurate pentru o pregătire explicit profesională. Aceste programe sunt destinate pregăririi studenților pentru accesul la studii superioare 5A. Tipul A nu oferă însă calificarea pentru accesul direct pe piața muncii, calificare oferită de colegiile din Republica Moldova. După structura programului de studii, colegiile din Republica Moldova se încadrează în categoria 4B, dar de regulă acest tip nu duce la obținerea unei calificări relevante pentru piața muncii, ceea ce nu corespunde

33 Key Data on Education in Europe 2009. // www.eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/.../key_data.../105EN.pdf,

Education at a Glance 2009: OECD Indicators. // <http://www.oecd.org/dataoecd/41/25/43636332.pdf>,

Classifying Educational Programmes Manual for ISCED-97: Implementation in OECD Countries 1999.//<http://www.oecd.org/dataoecd/7/2/1962350.pdf>

34 Educația în Republica Moldova. Biroul Național de Statistică. Chișinău, 2009, pag. 7. <http://www.statistica.md/pageview.php?l=ro&id=2819&idc=350>

35 Clasificarea programelor educaționale din Republica Moldova. Biroul Național de Statistică. Chișinău, 2006.

cu situația din țară, deoarece colegiile oferă această calificare. Programele de studii de tip C sunt structurate din start pentru a oferi acces direct pe piața muncii, fără necesitatea unei pregătiri profesionale ulterioare, dar acestea nu oferă acces la următorul nivel de instruire. Conform acestor criterii, colegiile respectă doar prima condiție, reieșind din accesul pe care îl oferă la studiile superioare. Elucidarea acestor aspecte, care, în aparență, sunt de natură tehnică și nu sunt relevante, este esențială pentru a avea o imagine clară în privința compatibilității programelor educaționale naționale cu standardul educațional internațional. Constatăm că instituțiile din cadrul ÎMS sunt un fel de hibrid care încorporează câte puțin din fiecare subtip, fapt care creează nedumeriri în privința locului și statutului său în ierarhia sistemului educațional.

Noua concepție nu modifică însă absolut nimic la acest capitol. Astfel, se va perpetua aceeași ambiguitate. Modificarea se referă doar la durata studiilor pentru grupul cu cea mai însemnată pondere în economia colegiilor, absolvenții gimnaziilor, pe motiv că durata actuală a studiilor la acest nivel nu corespunde cu standardele europene. Conform nivelului ISCED 4, durata studiilor la acest nivel variază între 6 luni și 2 ani³⁶. Din acest punct de vedere, colegiile se încadrează foarte clar în acest standard. Această modificare este crucială în reconfigurarea structurii instituționale, prin faptul că intenționează să facă loc pe piața educațională liceului profesional și să remedieze starea școlilor profesionale. Durată egală a studiilor pentru liceele profesionale și colegii, defavorizează liceele privind atractivitatea lor pentru potențialii beneficiari, în condițiile unei calificări superioare oferite de către colegii. În conformitate cu noua structură instituțională, colegiile sunt plasate la periferia sistemului de instruire profesională, deoarece aceasta favorizează conexiunea dintre liceele profesionale și universități. Durata studiilor la primul ciclu universitar de 3 ani demonstrează elocvent faptul că absolvenții liceelor preferă uni-

versitățile, în raport cu colegiile. Din acest considerent, ponderea absolvenților de licee în cadrul colegiilor este neînsemnată. În schimb, prelungirea duratei studiilor cu un an pentru absolvenții gimnaziilor va avea un efect descurajator pentru cei care consideră colegiile o cale mai rapidă de a obține studii vocaționale.

În acest context, designul instituțional propus în noul cadru conceptual nu elimină ambiguitățile și tensiunile din interiorul sistemului de instruire vocațională, privind armonizarea nivelelor educaționale. Mai degrabă vom asista la o fragmentare sistemică, cauzată de multiple conflicte pentru atragerea elevilor și resurselor. Acest conflict în bătălia pentru capitalul uman va tinde să se intensifice pe măsură ce se reduce numărul total de absolvenți ai treptei gimnaziale, ca urmare a recesiunii demografice. De asemenea, vor exista costuri suplimentare în procesul de armonizare, monitorizare și coordonare a acțiunilor dintre nivele, condiționate de opoziția grupurilor negativ afectate.

În condițiile actuale, eforturile principale trebuie direcționate spre consolidarea structurii instituționale, și nu fragmentarea acesteia. Un model alternativ de design instituțional al învățământului vocațional este comasarea instituțiilor existente, cu pregătirea specialiștilor în cadrul unei entități instituționale, indiferent de denumirea acesteia. În cadrul acestor entități, procesul de instruire urmează să se desfășoare în două nivele.

La primul nivel, se asigură studii liceale generale și profesionale, care se finisează cu susținerea examenului de bacalaureat profesional, în urma căruia absolvenții obțin diploma de bacalaureat și certificatul de calificare. Conform standardului educațional internațional, calificarea obținută va fi la nivelul ISCED 3.

La al doilea nivel se oferă studii aprofundate într-un anumit profil, la finisarea cu succes a cărora absolvenții obțin diploma de studii postsecundare profesionale și calificarea „tehnician/maistru” în domeniul studiat.

Avantajul unui asemenea sistem derivă din flexibilitatea sa, datorată organizării

36 Classifying Educational Programmes Manual for ISCED-97: Implementation in OECD Countries, 1999, pag., 47.//<http://www.oecd.org/dataoecd/7/2/1962350.pdf>

procesului de instruire pe programe de studii. Această structură va oferi absolvenților două opțiuni educaționale după finisarea primului nivel: continuarea studiilor la nivelul doi sau înmatricularea în cadrul ÎS la profilul studiat inițial. Implementarea unui sistem de credite transferabile va oferi posibilitatea absolvenților nivelului doi să reducă durata studiilor în cadrul ÎS. Această structură permite continuarea studiilor și pentru absolvenții liceelor teoretice la ciclul doi, conform unor planuri de învățământ separate, calificarea corespunzătoare studiilor postsecundare vocaționale.

O asemenea structură este în concordanță cu dezideratul optimizării rețelei instituționale, dar comportă costuri sociale ridicate printre care lichidarea unor instituții, disponibilizarea personalului auxiliar și a unor cadre didactice. Pe de altă parte, acest model poate fi ușor armonizat cu obiectivul regionalizării învățământului vocațional, prin crearea unor structuri de instruire profesională regionale puternice și eficiente, datorită concentrării eforturilor și efectivului de elevi în procesul educațional. Realizarea acestui scenariu va elmina problema deficitului de elevi și va contribui la optimizarea cheltuielilor financiare, aspectele cele mai problematice în dezbaterea referitoare la randamentul instituțional.

Aspectul cel mai sensibil și controversat în cadrul reformării și modernizării învățământului vocațional, care a generat și generează în continuare dezbatere și confruntări între autorități și colegii, sunt studiile liceale oferite în cadrul colegiilor, în baza cărora elevii obțin diploma de bacalaureat. Acest subiect este „călcâiul lui Ahile” al colegiilor în dezbaterea privind obiectivul fundamental pe care trebuie să-l realizeze aceste instituții – „pregătirea cadrelor de specialitate cu caracter aplicativ pentru economia națională și sfera socială”³⁷. Pe de altă parte, structura existentă este rezultatul unei relații foarte strânse dintre un anumit grup de beneficiari și colegii, un raport quasi-instituționalizat, distrugerea deschisă a căruia va crea tensiuni grave în cadrul sistemului de învă-

țământ. Mai mult decât atât, situația actuală este rezultatul cadrului normativ elaborat de autorități. În acest context, poziția colegiilor poate fi exprimată printr-o axiomă sindicală, „un drept acordat nu poate fi retras”. Din această perspectivă, autorii concepției au ales o soluție, în aparență de compromis, dar care subminează puternic poziția deținută de colegii în actualul sistem de instruire profesională și care nu clarifică definitiv statutul învățământului profesional postsecundar.

§ 2. Prioritățile dezvoltării învățământului vocațional

În scopul remedierii situației din cadrul învățământului vocațional și dezvoltării ulterioare a acestuia, autoritățile au stabilit o serie de priorități³⁸:

- pregătirea muncitorilor calificați în cadrul învățământului vocațional în concordanță cu necesitățile existente și de perspectivă ale pieței muncii;
- racordarea noii structuri instituționale cu Clasificatorul Standard Internațional al Învățământului;
- facilitarea și sporirea accesului la în raport cu studiile vocaționale;
- asigurarea științifică, metodologică și curriculară a învățământului secundar și postsecundar vocațional/tehnici;
- crearea unui sistem de orientare profesională și realizarea carierei profesionale;
- modificarea Nomenclatorului meseriilor și a Nomenclatorului specialităților și elaborarea standardelor ocupaționale, profesionale și educaționale pentru ambele nivele ale învățământului vocațional;
- regionalizarea învățământului vocațional/tehnici;
- optimizarea și reorganizarea rețelei instituțiilor de învățământ vocațional/tehnici în raport cu noile realități socio-economice și educaționale;

³⁷ Legea Învățământului // <http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=6&SubMenu0=1&SubMenu1=1>

³⁸ Concepția modernizării sistemului de învățământ din Republica Moldova // <http://www.edu.md/?lng=ro&MenuItem=1>

- perfecționarea mecanismului de instruire practică;
- sporirea autonomiei instituționale.

Prioritățile respective reflectă aspectele-cheie privind reorganizarea sistemului. Totodată, ele sunt extrem de ambicioase, reieșind din complexitatea subiectului și existența unor interese divergente ale actorilor implicați. În acest context, fezabilitatea intențiilor și planurilor este o chestiune nu mai puțin importantă decât identificarea problemelor și stabilirea priorităților.

Se impune o analiză succintă a celor mai sensibile și problematice dintre ele, în virtutea unor dificultăți în realizarea lor.

O problemă specifică învățământului vocațional, identificată în Concepție, este inflexibilitatea acestuia la provocările economice și necesitățile pieței muncii. Această problemă nu este caracteristică doar învățământului vocațional, ci și celui universitar. Așa cum am demonstrat, nu există o conexiune între piața educațională și piața forței de muncă în spațiul autohton. Armonizarea cererii pieței muncii și a ofertei sistemului educațional reprezintă un deziderat greu de realizat, reieșind din analiza efectuată privind conexiunea dintre piața forței de muncă și sistemul educațional din Republica Moldova. În acest sens, autoritățile trebuie să posede informația completă despre ambele piețe și să modeleze piața educațională în conformitate cu anticiparea tendințelor pieței forței de muncă pentru toate sectoarele economice. Însă, dacă introducem în această ecuație variabila armonizării dintre diverse nivele educaționale cu referință la efectivul de elevi ce trebuie instruiți pentru realizarea unui echilibru dintre cererea și oferta forței de muncă, atunci constatăm că autoritățile nu au nici capacitațile și nici resursele necesare pentru a efectua asemenea proiecte de inginerie educațională. Implicit, această intenție face trimitere la necesitatea unei planificări în scopul armonizării celor două piețe, adică direcționarea elevilor către acel domeniu pe care statul le consideră prioritare, ceea ce vine parțial în contradicție cu alte două priorități, facilitarea și sporirea accesului în raport cu studiile vocaționale

și sporirea autonomiei instituționale. Este problematic să afirmi că facilitezi accesul la studii vocaționale, din moment ce este restricționat accesul la unele specialități preferate de elevi, dar care nu sunt necesare din perspectiva autorităților. În raport cu autonomia instituțională, contradicția se conținează pe aceeași dimensiune. Extinderea autonomiei instituționale implică o libertate de decizie mai mare nu doar în raport cu administrarea resurselor, ci și o libertate mai mare în procesul de selecție a contingentului de elevi.

Optimizarea/reorganizarea instituțiilor de tip vocațional în raport cu ambele nivale de instruire reprezintă probabil cel mai dureros subiect pentru întreaga comunitate a învățământului vocațional. Concepția nouă stabilește doar componentele sistemului fără a clarifica și criteriile în baza cărora se va efectua această optimizare/reorganizare. Referința la „noile realități socio-economice și educaționale” este extrem de vagă pentru a elucida careva detalii și pot fi evaluate discrețional. Din acest considerent, criteriile de selecție în procesul de fuzionare/comasare lichidare a unor instituții sunt atât de importante. Procedura de optimizare a instituțiilor, dincolo de dimensiunea ei tehnică, este în esență una politică, prin faptul că va stabili compoziția noii structuri instituționale. La acest moment nu este clar care sunt criteriile.

Perfecționarea mecanismului de instruire practică constituie garanția unor studii de calitate. Am constatat că există o problemă serioasă cu pregătirea practică a elevilor. Noua concepție admite posibilitatea implementării unor elemente specifice sistemului dual, conform căruia pregătirea teoretică se efectuează în cadrul instituției de învățământ, iar instruirea se desfășoară în cadrul întreprinderii. Este dificil de evaluat în ce măsură acest model de inspirație germană poate funcționa în Republica Moldova, reieșind din necesitatea coordonării tuturor eforturilor dintre autoritățile statului, instituțiile de învățământ și agenții economici. Cadrul existent reglementează mai explicit procesul de instruire practică doar

pentru elevii din ÎSP și doar cu referință la întreprinderile aflate în proprietatea statului. Colegiile nu cad sub incidența acestei prevederi.

Un alt subiect sensibil în dezbaterea privind statutul colegiilor în cadrul sistemului educațional este problema creditelor transferabile. Acest subiect poate fi calificat ca „mărul discordiei” în raporturile dintre colegii și universități, dar în contextul actual nu poate fi evitat. Din moment ce noul cadru conceptual permite accesul absolvenților colegiilor la studii universitare, această problemă necesită o soluție. În acest sens, noua concepție este evazivă și ambiguă. Referindu-se la elementele fundamentale în baza cărora se realizează învățământul vocational, concepția menționează curriculumul de formare profesională, constituit din module, măsurate în credite și coordonate cu catedrele de profil ale instituțiilor de învățământ superior, dar nu specifică dacă universitățile vor fi obligate să țină cont de aceste credite în cazul în care absolvenții colegiilor își urmează studiile la același profil.

Referința la un sistem de credite transferabile se face la comportamentul „Prioritățile dezvoltării resurselor umane în învățământ” în formularea „*implementarea sistemului de credite profesionale transferabile în calitate de element de construcție internă a programelor de formare profesională; etalon pentru comparabilitatea programelor de formare profesională și transferul creditelor în vederea mobilității personalului didactic; criteriu de evoluție, perfecționare și promovare în cariera didactică și managerială*”³⁹.

Astfel, nu este evident că sistemul de credite transferabile se extinde și asupra absolvenților. În condițiile în care durata cumulativă a studiilor în colegiu pentru absolvenții gimnaziilor este de 5 ani, conform concepției, și nu este reglementat foarte clar subiectul, se va perpetua situația actuală prin care universitățile nu recunosc evaluarea obținută în colegii. Acest subiect necesită însă o reglementare clară. Subiectul creditelor transferabile trebuie soluționat în cadrul armonizării învățământului profesional cu învățământul universitar. Primii pași

în acest sens sunt făcuți și în cadrul Uniunii Europene, care se află la început de cale în armonizarea sistemelor de învățământ profesional și învățământ superior, în baza sistemului de credite transferabile⁴⁰.

Concepția modernizării învățământului conține o serie de obiective și principii care sunt orientate către reformarea și reconsiderarea statutului și prestigiului învățământului vocational. Definirea problemelor, fixarea priorităților și stabilirea unor direcții de acțiune denotă conștientizarea deficiențelor sistemului și principalele probleme cu care se confruntă acesta. Totuși, prin definirea riscurilor în realizarea concepției, autorii recunosc implicit grandoarea acestor planuri și capacitatea limitată de realizare a lor. Principalele riscuri în implementarea concepției sunt condiționate de factorii social-economi și manageriali, care ar putea bloca implementarea cu succes a acțiunilor. Această abordare denotă incertitudinile în raport cu capacitatea de realizare a obiectivelor propuse și frica unui posibil eșec. Probabilitatea eșecului crește în situația în care politicile sunt elaborate și implementate conform modelului de sus în jos, fără a lua în calcul interesele grupurilor cel mai afectate de politici.

³⁹ Ibidem.

⁴⁰ Recomandarea Parlamentului European și a Consiliului din 18 iunie 2009 privind stabilirea unui Sistem European de Credite Pentru Educație și Formare Profesională (SECEFP), în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene 08.07.2009 //<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:155:0011:0018:RO:PDF>

CONCLUZII

1. Evoluția ÎMS din Republica Moldova a urmat o cale plină de ambiguități și contradicții. Această situație este rezultatul cumulat al unor transformări structurale în plan economic, produse în contextul tranziției de la economia planificată către o economie de piață, cu incapacitatea sistemului educațional de a se adapta la noile realități soci-al-economice, în pofida unor multiple tentative de reformare, care au afectat forma și mai puțin la conținutul. Această situație este relevantă pentru toate nivelele de instruire profesională din Republica Moldova.
 2. Reformele desfășurate în cadrul sistemului de instruire profesională nu și-au atins obiectivele, în virtutea plierii pe structura instituțională a vechiului sistem de formare profesională, care s-a dovedit a fi inadecvată și ineficientă, prin prisma raportării costurilor de instruire la beneficiile social-eco-nomice.
 3. Statutul periferic al ÎMS în prezent este confirmat de lacunele și contradicțiile cadrului normativ existent ce reglementează activitatea acestor instituții și ambiguitatea politicilor educaționale ce tratează chestiunea învățământului profesional la acest nivel de instruire. Majoritatea politiciilor educaționale s-au limitat la analiza sumară a situației din domeniu și fixarea unor obiective care au rămas doar cu statut de declarații și intenții de politici, fără a fi urmate de acțiuni consistente și coerente. În acest context, ÎMS s-a dezvoltat, mai degrabă, în virtutea unei inerții sistemice, decât în baza unei concepții clare și coerente privind direcția și obiectivele strategice ce urmează a fi realizate.
 4. Tranziția către o societate democratică și o economie de piață a afectat puternic dinamica contingentului de elevi încadrați la fiecare treaptă educațională. Echilibrul relativ privind distribuția elevilor încorporați în cadrul celor trei subsisteme educaționale de la începutul anilor '90 a fost subminat puternic de două tendințe divergente. Prima tendință vizează expansiunea educației terțiare, care s-a manifestat printr-o creștere constantă și substanțială a contingentului de studenți din cadrul învățământului superior, iar a doua – reducerea efectivului de elevi din cadrul ÎSP și ÎMS. Dacă colegiile au reușit să devină mai atractive pentru tineri în rezultatul modificărilor operate în cadrul normativ referitoare la condițiile de înmatriculare, atunci ÎSP s-a confruntat cu probleme majore privind capacitatea instituțiilor de a-și ameliora situația la acest comportiment.
 5. Tendințele de expansiune și comprimare a subsistemelor educaționale sub aspectul efectivului de elevi au fost urmate de fenomene similare în raport cu rețeaua instituțională. Doar în cazul ÎSP s-a manifestat o convergență dintre reducerea efectivului de elevi și comprimarea rețelei instituționale, deși comprimarea rețelei s-a efectuat în proporții reduse comparativ cu scăderea efectivului de elevi.
- Rețeaua instituțională a învățământului superior a evoluat în două faze: în prima fază se produce o extindere a rețelei din contul instituțiilor private, acompaniată de o creștere a efectivului de studenți; în a doua fază are loc o comprimare de rețea, în rezultatul intervenției statului și a competiției de

piață. Pe durata acestei etape, numărul contingentului de elevi a fost însă în creștere, fiind stopat prin intermediul planurilor unice de înmatriculare.

În cadrul ÎMS, de asemenea, s-au conturat două etape de evoluție în raport cu corelația dintre rețeaua instituțională și efectivul de elevi. În prima fază, s-a produs o extindere a rețelei instituționale, din contul instituțiilor private, pe fundalul unei reduceri drastice a efectivului de elevi. În a doua fază, se produce o comprimare a rețelei instituționale în contextul unei dublări a efectivului de elevi. Totuși, structura instituțională a ÎMS cu finanțare bugetară a suferit modificări neesențiale, punând pe agenda chestiunea optimizării, fapt confirmat de diferențe semnificative în efectivul de elevi din colegii în profil teritorial.

6. Deși volumul cheltuielilor totale pentru educație a crescut continuu în raport cu toate treptele de instruire profesională, situația existentă denotă o gestionare ineficientă a resurselor financiare. Finanțarea învățământului s-a efectuat în baza unui model incremental de distribuție a resurselor financiare, fără o conexiune clară dintre nivelul finanțării și finalitățile educaționale. Astfel, ponderea cheltuielilor pentru ÎSP și ÎMS din totalul cheltuielilor pentru educație a rămas neschimbată pe durata ultimilor 6 ani.

ÎSP a înregistrat cea mai însemnată creștere a volumului finanțării din ultimii 6 ani fiind urmate de universități. Pentru colegii această rată de creștere a fost mai lentă.

Totuși universitățile sunt instituțiile care au solicitat cel mai puțin bugetul public la capitolul costuri de instruire pe unitate de elev, comparativ cu colegiile și școlile profesionale, dar acest fapt este firesc în condițiile în care costurile mai mari ale învățământului profesional au un statut de truism în

teoria și practica educațională. Acest fapt se datorează și efectivului numeros de studenți încadrați la studii în bază de contract, permisându-le să compenseze deficitul de resurse financiare publice.

ÎSP este domeniul care a costat cel mai scump bugetul public, înregistrând cea mai înaltă creștere a volumului finanțării publice per capita, o creștere de circa 3,8 ori în doar 6 ani. Această finanțare masivă nu a contribuit însă la crearea unei imagini pozitive în societate, pentru a face mai atractiv sectorul pentru potențialii beneficiari.

În comparație cu universitățile, colegiile au înregistrat creșterea cea mai lentă a cheltuielilor educaționale per capita, creștere cauzată de costurile inițiale ridicate a instruirii în colegii. Aceste instituții au fost însă discriminate sub aspectul celui mai mic număr de elevi cu finanțare bugetară.

7. Abandonul școlar este problema care subminează și deteriorează cel mai semnificativ imaginea ÎMS în relațiile cu autoritățile. Colegiile înregistrează cea mai proastă performanță comparativ cu universitățile și ÎSP. Chiar dacă universitățile se află la o distanță apropiată de colegii, ele nu sunt atât de afectate, datorită efectivului numeros de studenți.
8. Existența unei relații de cauzalitate dintre piața forței de muncă și piața educațională este dificil de demonstrat în condițiile actuale ale Republicii Moldova. În general, piața forței de muncă a urmat o traекторie autonomă, fără a ține cont de zecile de mii de absolvenți instruiți la diverse trepte educaționale. Analiza corelației dintre structura populației ocupate și a șomerilor pe nivele de instruire reflectă un echilibru relativ în ultimii ani.
9. Conflictul latent dintre autorități și colegii se axează pe divergența de opinii privind statutul acestor instituții și

obiectivele pe care acestea ar trebui să le realizeze. În viziunea autorităților, colegiile nu-și îndeplinesc misiunea principală – pregătirea cadrelor pentru economia națională, ci se preocupă mai degrabă de furnizarea unor servicii educaționale care nu trebuie să reprezinte obiectivul lor fundamental. Conform opiniiilor contrare, exprimate de managerii instituțiilor ÎMS, colegiile răspund unei solicitări sociale, iar absolvenții acestor instituții sunt suficient de bine pregătiți pentru a fi competitivi pe piața forței de muncă.

10. Conform opiniiilor exprimate de beneficiarii acestui tip de studii, studiile la colegiu reprezintă alternativa optimă

în obținerea unei profesii. În pofida unor deficiențe în activitatea acestor instituții, colegiile beneficiază de o imagine pozitivă în raport cu calitatea instruirii oferite.

11. Noua structură instituțională a învățământului vocațional, expusă în noul cadru conceptual referitor la modernizarea învățământului din Republica Moldova, nu elimină problemele esențiale privind armonizarea diferitor nivele de instruire profesională. Din contra, există riscul unei fragmentări mai accentuate a sistemului, cauzat de competiția dintre diferite nivele în atragerea contingentului de elevi.

RECOMANDĂRI

Indiferent de viitoarea structură instituțională a învățământului vocațional, modernizarea și perfecționarea sistemului trebuie să ia în considerație următoarele aspecte:

1. Eliminarea contradicțiilor și barierelor nejustificate din cadrul legislativ existent în scopul facilitării activității instituțiilor din ÎMS în plan finanțiar, sub următoarele aspecte:
 - a. racordarea taxelor de studii la cheltuielile reale suportate de instituții în procesul de instruire;
 - b. racordare taxelor de cămin la costurile de întreținere efective pentru un elev, cu condiția ca calitatea serviciilor oferite să corespundă prețului;
 - c. facilitarea și simplificarea procedurii privind contractele de locațiune încheiate între instituțiile de învățământ și agenții economici;
 - d. acordarea unei autonomii finanțare mai extinse, în raport cu gestionarea resurselor finanțare obținute din mijloacele extrabugetare.

Statul trebuie să-și limiteze funcțiile la monitorizare și sancționare în caz de necesitate.

2. Revizuirea și redimensionarea alocării resurselor finanțare, prin elaborarea unei metodologii de calcul a costurilor de instruire pe unitate de elev pentru toate nivelele de instruire profesională, reieșind din specificul și necesitățile diferitor specialități în pregătirea cadrelor. Existența unei asemenea metodologii va asigura o distribuție mai eficientă a resurselor finanțare și va contribui la eficientizarea managementului finanțiar în activitatea instituțională.
3. Renovarea bazei tehnico-materiale și didactice prin stabilirea unei cote obligatorii din totalul resurselor finanțare, indiferent de proveniența lor, care să fie direcționat în acest scop. Reglementarea acestui aspect este esențială, pentru a reduce distanța dintre prevederile normative și alocarea reală de mijloace

finanțare. Această cotă poate fi diferențiată pentru diferite instituții, în funcție de profilul acestora.

4. Procesul de optimizare a rețelei instituționale din învățământul vocațional trebuie să ia în considerație două variabile: optimizarea instituțiilor prin fuzionare/lichidare și optimizarea specialităților. Pentru optimizarea rețelei instituționale, este necesară identificarea unor criterii clare în baza cărora să se efectueze această optimizare, excludând factorii politici, în virtutea riscurilor pe care le comportă ingerința acestora în cadrul sistemului. În calitate de criterii pentru optimizarea structurii instituționale, pot fi utilizati următorii indicatori: numărul de elevi, raportul cadru didactic/elev, rata abandonului școlar, utilizarea capacităților de proiect a instituțiilor și costurile pe unitate instituțională, indicatori care reflectă randamentul/eficiența instituțională. Optimizarea specialităților trebuie să respecte două criterii: cererea din partea elevilor și necesitățile economice/cererea specialiștilor pe piața forței de muncă. Specialitățile la care există o cerere scăzută din partea elevilor vor trebui concentrate doar în cadrul unor instituții. Transferul unor specialități „nerentabile” către anumite instituții trebuie să se efectueze în baza unor criterii cum ar fi: baza tehnico-materială disponibilă, existența unor cadre didactice calificate și randamentul specialității în cadrul instituției, evaluat conform criteriilor expuse mai sus. Optimizarea implică și specializarea mai accentuată a instituțiilor, prin concentrarea specialităților în cadrul instituțiilor. Transferarea și concentrarea foarte strictă a unor specialități care sunt populare și aduc studenți doar la unele instituții vor crea tensiuni și conflicte în cadrul sistemului.
5. Eliminarea cotelor de înmatriculare, care subminează clar principiul sănselor egale în obținerea educației. Eliminarea contradicției

- dintre acest principiu și disparitatele în pregătirea școlară, care dezavantajează elevii din mediul rural în procesul de admitere, poate fi efectuată prin instituirea unor cote individualizate pentru fiecare instituție, calculate în baza a două principii: flexibilitatea și proporționalitatea. Conform acestei formule, fiecare categorie de elevi va concura pentru un număr de locuri proporțional cu numărul cererilor depuse. Formula poate fi aplicată atât la admiterea în colegii, cât și la universități.
6. Elaborarea și implementarea unui sistem de credite transferabile pe verticală dintre toate nivelele educaționale, în scopul eliminării ambiguităților referitoare la statutul fiecărui nivel în structura educațională și conexiunea dintre ele și evitării dublării obiectele studiate. Armonizarea curriculară este necesară și din perspectiva racordării la standardele europene. Soluționarea acestei probleme este posibilă în contextul în care, atât cadrul existent, cât și noul cadru conceptual prevăd coordonarea și aprobarea conținutului planurilor de studii ale colegiilor cu catedrele de profil ale universităților. În același context, trebuie abordat subiectul armonizării planurilor de studii dintre colegii și nivelul inferior.
7. Instruirea practică este o componentă esențială în pregătirea cadrelor calificate dar, în condițiile actuale, instituțiile de învățământ nu sunt capabile să asigure acest proces. Din acest considerent, autoritățile publice, în colaborare cu instituțiile de învățământ și agenții economici, trebuie să elaboreze un mecanism prin care instruirea practică să-și recupereze statutul adecvat în ansamblul procesului de instruire. Stimularea participării voluntare a agenților economici este soluția preferată în raport cu obligativitatea participării care poate genera reacții ostile din partea comunității de afaceri.
8. Structura instituțională a învățământului vocațional nu trebuie modelată în termenii fragmentării sistemului de instruire profesională. Ea trebuie să pornească de la realitățile existente și să ia în considerație interesele actorilor implicați.

NOTE

IDIS „Viitorul” reprezintă o instituție de cercetare, instruire și inițiativă publică, care activează pe o serie de domenii legate de: analiză economică, guvernare, cercetare politică, planificare strategică și management al cunoștințelor. IDIS activează în calitate de platformă comună care reunește tineri intelectuali, preocupați de succesul tranzitiei spre economia de piață și societatea deschisă în Republica Moldova.

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul” este succesorul de drept al Fundației Viitorul, și păstrează în linii mari tradițiile, obiectivele și principiile de acțiune ale fundației, printre care se numără: formarea de instituții democratice și dezvoltarea unui spirit de responsabilitate efectivă printre oamenii politici, funcționari publici și cetățenii țării noastre, consolidarea societății civile și spiritului critic, promovarea libertăților și valorilor unei societăți deschise, modernizate și pro-europene.

